

Aqua autem fortis qua aurum ab argento separant aurifices, a que noxia. Quanquā non verentur sp: n: sa nostrates slauam cafaciem ea moliri, maximo detrimento ac pilorum iactura, siquidem arescentibus capillorum radicib. intempestiuam atq; indecoram caluitiem consequuntur, nec vllam spem capillitii: sic corrolo denti impositum gingiuas excet.

LEVINI LEMNII

MEDICI ZIRIZÆI DE NATURÆ dignitate & præstantia.

LIBER. TERTIVS.

Quaratione filii p: ventum probra atq; ignominiam perferre cogantur, n: q; progenitorum scelera atq; iniquitates impitentur, adeo, vt horum causa, vel fama, vel verum fortuitorum iacturam patiantur, aut aliqua in corpore aut in g: damna ac detrimenta cœcipiant.

C A P. I.

 Xstat præclara apud Ezechielem concio *Cap. 18.* vel potius seuera atq; obiurgatoria Dei ex postulatio cum iis qui causam progenitorum in se deriuari queruntur, atq; iniuste posteros plecti parentum nomine. Quid est, inquit Dominus, quod parabolam veritatis in prouerbium, passim decantantes: Patres comederunt vnam acerbam, & dentes posteriorum obstupescunt? Viuo ego, inquit Dominus, ni non erit vobis amplius vsus istius prouerbii. Cumq; omnes meq; sint animæ, tam patris quā filii: anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. Itaq; Deus sublato hoc prouerbio, pronuntiat quæq; in sua iniquitate extinctū iri, nec progenitorū scelera, aut vllam ignominia in posterita-

tem deriuandam, nisi iisdem vestigijs insistant, eadem grassentur via, parentumque æmulentur vitia. Quisquis enim, vt prolixè toto hoc capite disserit, contemto desertoq. Deo paternos auitosque mores imitando consecratur, atque illorum improbitatem ac dedecus exprimit, obiter se rapinis, vîris, calumnijs, adulterijs, fraudibus, fallacijs, captionibus, idolorum cultu, fœda libidine, alijsq. sceleribus contaminat ac polluit, nec Dei præceptis nec monitis acquiescit, sed salutarem eius doctrinam respuit, eadem, qua progenitores, culpa plectitur, iisdem malis redditur expositus. Itaque non patitur Deus parentum peccata imputare filiis, aut vllam posteritatem puniri ob maiorum scelera, nisi paria cum illis faciunt, sed vnumquemq. delicti sui reum futurum, vt Cypriano teste, post edomitam legis duritiem, Euangelij coruscatione, diuina iustitia non genus, sed personas iudicet. Quod si quis nobis obiiciat peccatum originis quod Adamus nobis inuexit, quo cuiusque mens iacturam facit diuini luminis, voluntate etiam à Deo auersa, facile id dilui potest. Cum n. parens fuerit omnium mortalium, atq. ex hoc traduce vitiosa sit humana natura: hæc labes ac corruptela, naturaq. deprauatio propagatione in omnem posteritatem est diffusa: vt assolet in iis, qui ex morbidis parentibus ac vitiosis humorib. corruptoq. sanguine sunt progenerati, per omnem siquidem vitæ decursum, hereditarium malum iis adherescit. Itaq; illi peccato potissime sumus obnoxii, nō aut alterius generis quorū alia alijs hominib. peculiaria ac propria, quæ actualia dicuntur, adscititia ac consuetudine aut improborū commercio accersita, nō congenita, insitiua, genuina, naturalia, quam magna ex parte ista ex superiore emergant ac pullulent. Ita non semper ea vitia, vel etiam virtutes, quæ parentibus insunt, filiis communentur, aut è diuerso. Potest enim pater esse idololatra, deco-

*Pueri non
plectuntur
ob scelera pa-
rentum.
Peccatum
originale
quam labem
inulit.*

*Exemplum
à vitioso cor-
pore.
Peccata
actualia.*

*Alia ali-
quando pare-
ntum, alia fi-
liorum con-
ditte.*

& or, libidinosus, leno, aleator: cū filius frugi sit atque
 ab huiusmodi vitiis alienus. Vt autē ab Adamo hāc
 labem consequuti sumus, ita eadem nascendi prin-
 cipia nacti sumus maximo enitentiu parturientiuq;
 dolore ac cruciatu, eundem non sine trepidatione
 finē, vitæq; interitum. Itaq; eodē nos luto inuoluit
 illius pcreatio, eandemq; asperit maculam. Nemo
 autē ex tot millibus non eadē ppetrasset, si talis fuisset
 oblata occasio, si Adami loco constitut⁹, iis blan-
 dimentis ac pollicitationib. iis illecebris inescari cō-
 tigisset, ita vt in eundem laqueum nemo nostrum nō
 incidisset, non eodē hāssisset luto, si ratione eadem ac
 modo, eisdē artib. ac technis mens nostra coepta fuisset
 oppugnari. Quemadmodum autē preter Reges &
 Principes, magistratus ac ciuium praefecti, q̄ apud
 Belgas iam vulgare est. Remp. inuandī studio are a-
 lieno onerant, ac se suosq; ciues ac populares arctissi-
 me obligant, acceptiq; ratione, in annuam debiti
 solutionem obstringunt, etiam eos qui primo quoq;
 tempore nascituri sunt, adeo vt si serius aut maligne
 perficiatur solutio, apud exterarum nationum detineri
 possint ac sisti, ita vt nō sit liberum egredi, aut absque
 multa se subducere, nisi aut consignata pecunia aut
 data fide ac promisso vadimonio factaq; sponcione:
 ita simili propemodum ratione Diabolo sumus ob-
 stricti, ac tanquam obæratī Adami culpa grauissima
 damno impliciti; in eam siquidem errorem ac scelus
 inexpiable illius transgressione sumus deuoluti, vt
 nullus hominū ex eo eluctari potuisset, aut se extri-
 care, nisi clementissimus Pater deuicta p̄ Iesum Chri-
 stum diaboli tyrannide in libertatem nos asseruisset,
 deleto atq; oblitterato expunctoq; q̄ aduersus nos
 erat, vt Paul ait, chirographo, siquidem illud sustulit
 è medio, quo nos vrgebat hostis, affixū cruci, exspolia
 tosq; principatus ac potestates, ostentauit palā triū-
 phans de illis, tanq̄ exutis, dejectis ac debellatis, con-

*Omni homi-
 ni similis ino-
 trostru. Gen-
 isus.*

*Simile ab
 a. e alieno
 oppressu.*

*Coloss. 2.
 Peccatum eo-
 rum quod
 modo tē-
 ratum.*

*Iudicium Do-
mini in illa-
tis cladibus.
Quando pro-
lis damna
conspiciunt
ab parentum
sæculis.*

*Prematurus
interitus.
Vnde.
Sapient. 4.*

*Orbitas is-
terorum a
Deo.*

Cap. 9.

donans simul omnia nobis delicta sic ut nihil sit pe-
nicenti. ne in posterum vlli imputentur prioris vitæ
cõmissa; modo fide stabiles conceptaq. illius fiducia
toti tã munifico Dno innitantur. Ceterum vt ince-
pta psequar. contingit aliquo modo filios parentum
nomine diuexari, ac detrimenta concipere, suisq. fas-
cultatib. exui, cum in hereditatem male partã, atque
opes fraudib. ac versutiis conflatas inciderunt, q. oc-
culte Dei iudicio plerumq. dilabuntur, ac vel incendio,
vel naufragio, vel populatione depereunt. Sic vt
nõ patiatur Dominus iniquis parentum rapinis di-
rescere innoxios, aut diutius huiusmodi bonis frui,
q. aliorum iniuria coaceruata ac cõgesta sunt. Simili
ratione nonnullos ante diem, ac pperata morte cõfi-
ci sustinet, cum progenitores illorum nomine plus
satis sibi blandiantur, nec aliud, quã opes, latifundia,
honores, dignitates, ambitiosos, fucolosque titulos
meditentur, ad que illi per fas p nefas aditum pate-
faciant, nullaq. erecta in Deũ cogitatione aut fidu-
cia nihil nõ moluntur, quo amplissimo loco possint
collocari, cũ plerumq. Deus p̄mature illos ex hac vi-
tæ statione subducat, nec patiatur diu subsistere, atq;
inanes parentum spes foueri. Quod ipsum Sapientis
hac sententia testificari possum; Cum Deo placeret
dilectus, viuens inter nefarios, translatus est, rap. t. est,
ne malitia immutaret intellectũ eius, aut fallacia de-
ciperet animum illius: p̄pterea properauit illũ edu-
cere de medio iniquitatum. Qd̄ cum homines vide-
ant, nõ intelligunt, inqt, huius facti causã, nec ra-
tionẽ inire possunt mortis tã pperatã, atq. acceleratã
interitus. Ita nonnunq. euenit Dei prouidentia, vt
herili filio sublato tota posteritatis spes & expecta-
tio, rotiusque familiz cõlumen labascat ac corruat.
Oleas quoq. nonnullos orbari liberis in scelerũ vin-
dictam p̄stretur. Sic enim apud illum Dns minita-
tur iceleratis: Auolabit, vt volucris, gloria illorum à
partu,

partu, à ventre, & à conceptu: hoc est, infœcundi e-
runt ac steriles, nec vitos fœtus concipient, aut li-
beros propagabunt, quos si generint, eos interimam
atq; ex hominibus subducam. Proferunt se innume-
ra, nulla non a rate, huius rei documenta: cum præci-
puos heroes, atq; aulæ pæeres spectemus non solum
orbari liberis, sed multum gr̃is alieni contrahere. Quæ
autem David orbatus fuerit filio, quem sustulit ex
Bethsabee vxore, magna subest diuini iudicij
ratio. Sequitur enim confestim hanc patrari sceleris
tragœdiam grauis vitio ac vindicta, ira diuina non
tam in Dauidẽ, quam in puerum accensa. Siquidem
Deus puerum morbo deplorato affixit, quo septimo
die, vt acutis morbis assolet, extinctus est. Non e-
nim passa est exstare aut superesse illum prouida Dei
iustitia, qui sic pgnatus esset: tamen si David, referen-
te scriptura, humi stratus atque effulus lacrymis, vt
Deus pueri miseresceret, precaretur assidue. Cuius
rei historia salubre documentum cuiq; exhibet, vt
quo ad usq; humana fragilitas patitur, ab omni im-
pudicitia se contineat, tum maxime ab earum com-
plexu, quæ legitime atque ex Dei institutione matri-
monio coniunctæ sunt. Deinde si quæ orbari contin-
gat liberis, ne se vexet, excruciet, dilaceret, nec mee-
rore, luctu, ac lamentis conficiat. Quæ enim insania,
se affligere ob hæc, quæ restitui nequeunt, aut in vi-
tæ postliminio reuocari? Quocirca laudem meretur
Davidis robur, atque affectuum in tam acerbo luctu
moderatio. Sublato enim è viuis puero, cum paulo
ante squalore esset obsitus, puluere ac cineribus, gẽ-
tis illius more, obductus, nec ad summum mœrorem
quid esset reliqui: confestim omnẽ excussit mœ-
stiam ac regali splendore accubuit. Quod vero ad re-
liquam tragœdiæ partem attinet, quæ non minus
quam prior, funestum ac luctuosum habuit exitum:
dominũ Davidis offensus facinore, atroces minas ac

*Sterilitas &
orbata à
Deo.*

1. Reg. 22.

*Adulteria
cauenda.*

*Non nimis
dolendum
orbatae li-
berorum.*

*David
morte pueri
non contri-
statur.*

*Adulteria
non impuni-
ta.
2. Reg. 12.*

*Liberi quan-
do ferre con-
tur parentis
probra.*

*Qui filii nas-
turalis.
Procacitas
hominum.*

*Hom. 3. in
Matth.
Nemo in so-
lescat prege-
nitorum no-
bilitate.*

*Metamor-
phos. lib. 13.*

terrores per Nathan prophetam illi denuntiat: quod expugnato legitimo thoro pudica mariona exstinctoq; tam fido duce Vria, maledicendi occasione iis dederit, qui alieni erant à Dei religione: ac nō solum illius cultoribus insultant, sed in Deum etiam sunt contumeliosi atq; iniurii. Ceterum vt reliquā argu- menti partem exsequar: contingit nonnunquā liberis parentum culpa aliquam notam infamiae vel ignominie inferri, aliquod probum aut dedecus impingi, verbi causa, si mater adulterio contaminata est, si bibacula atq; ebriosa, vllaq; infamia insignata, in liberos pars mali deuoluitur. Ita si quis ex incestu atq; illicito concubitu sit pcreatus, aut naturali quidem congressu, sed extra connubii societatem profeminatus (vnde consuetudo inoleuit, vt tales proles naturales vocentur) huiusmodi conditionis hominibus passim insultant populares, ac conuitiis onerant, vt est natura mortalium in laceſſendo prompta, procax & temeraria: quamq; ista criminatio in hominum deprauatis affectibus magna ex parte consistat: cū nulla penes liberos culpa resideat. Nec n. puduit Euangelii scriptores in enumeranda Christi generatione plerosq; recētere, qui extra cōiugii statum sunt prognati: q; ipsum studio ac data opera factum interpretatur Chrysostomus, ac pleriq; alii: ne quis intumescat progenitorū dignitate ac pstantia, nec animū deiiciat, si humiles atq; abiectos sortitus est, aut qui nullis virtutibus enituerūt, modo ipsi ad res præclaras aspirent atq; enitatur. Siquidem ppria ac genuina virtus quemq; nobilitat, nō aliena aut adſentia, q; ex progenitorū primordiis mutuatur. Vt n. ignanum nec parentū, nec patriæ splendor illustrat: ita nec virtute præditum maiorum illaudata vita commaculat.

*Nam genus, & proavis, & quæ non fecimus ipsi,
Haud eo nostra voco.*

Quospectat illud Satyrici:

*Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacia similis. Vulcanique arma capefferis,
Quam te Thersites similem producat Achilles.*

*Iuuenalis
Satyr. 8.*

Quæ cōmonstrant verā nobilitatem ac decus non tam proauorū stemmate & imaginibus, quam virtute, quā integritate vite, quā morum p̄bitate metiendum: deniq̄ non despiciendos vllos quālibet humili abiectoq̄, loco natos, quantum uis vilibus modicisq̄, parentibus ortos, modo frugi sint, atq; ad p̄clarissima quæq; sibi aditum patefaciant. Quod ipsum tota illa apud Ezechielem concionis series, atq; enarratæ rei amplificatio commonstrat: quæ plixæ sinistra, in cōsulta, temeraria, improuida, inconsiderata hominum etiā in Deum iudicia, vellicat ac reprehendit.

*Nobilitas
quæ solida.*

Quare conualescentibus ac morbo defunctis primum omnium genitalia turgescant, quæq; illis natura insita sunt, nempe concumbendi desiderium perficere tentens: ac huc de re salubre consilium atque admonitio,

C A P. II.

Cum ex morbis conualescunt ægroti, nō cōfestim vires suas recuperāt, aut subito restituntur: sed exhibitis alimētis, præscriptaq; salubri diætâ sensim refocillantur ac reuiuiscunt: tamen si n. morbus excussus est, ac sopitus febrilis calor, nōnulla tamē adhuc inharrent corpori debilitatis deiectaq; valetudinis vestigia, ita vt nulla p̄p̄modum pars probe munus suum obeat, suoq; officio perfungatur, vbi ad vsus aliquos accommodatur: solâ membra procreandis liberis destinata, partesq; genitales primum vires ac robur concipiunt, atq; obeundis perficiendisq; munus suis validas se ostendant atq; erectas, tamen ita constitutis operâ dare Veneri nimis quam perniciosum. Sunt autē certâ atq; indubitata recuperata valetudinis argumenta, nullasq; in corpore morborū reliquias inharere, si quando partes genitales pruritus ac tērigine affici incipiunt, tamen reliquis mē-

*Conualescen-
tibus Veneris
noxia.*

*Cur conuas-
lescentes in
Venerem
prors,*

*Sanitatis
indicia in
pueris.*

*Erectio ge-
nitalium
sanitatis in-
dicium.*

*Veneris in-
commoda in
valetudina-
tis.*

bris flaccidis ad perficiendos hymenæos, thorumq; nuptialem adornandum vires desunt, nec tanto labori sufficiant. Quod ipsam hinc euenite ominor, quoniã obstructione venarum discussa ac patefactis meatib. hepar ac renes aliaq. membra distribuendis alimentis destinata primum oblato cibo p̄suntur: ac præ ceteris instaurantur: quo fit vt vires concipi- ant, ac spiritu cū naturali, tum vitali affatim impleā- tur, cuius motu atq; agitatione abdita obscœna que partes turgescunt ac despumant in libidinem, cum remotissima membra, pedes brachia, armi, sura, femora, ceruices, genæ serus alimento ac vitali succo perfundantur. Cum itaq; pudenda membra hepatis munere, exquisito ac salubri succo saginentur ac pinguescant: primo omnium conualescunt, ac virile robur concipiunt, sic vt oborta etiam leui tacitaq; cogitatione inguina indecore intumescant, & qua vi imbuta sint, patefaciant. Cuius rei indicia etiam im- puberes p̄ferunt, quib; illæ partes, tametsi imbelles sint, & denegata generandi facultas, spiritu tamen distentæ eriguntur, atq; ex decubitu in dorsum rige- scunt, salubri sanitatis boniq; habitus argumēto. Ita licet conualescētibus sint infirmæ fractaq; vires, ac morbo attrita membra languida, corpus macilentū ac strigosum: pars tamen illa secretiore loco colloca- ta, quæ Cicero in mentula dicitur, primū recuperatæ valetudinis indicia profert. Eo siquidem præ ceteris alimenta deferuntur, propter vicinitatem, & quod p̄cipuis membris ea pars connexa est, atq; ex vna ve- narū atq; arteriarum neruorumq; propagine produ- cta. Quod si morbo defuncti ac conualescentes, ma- turius quā par est, & quam vires patiantur, se Veneri dedant, exhausto puriore succo ac vitali spiritu, le- thaliter affliguntur, omniaq; illis vergunt in deterius. Siquidē syncerior p̄uorq; alimenti pars ac roscid' humor, quibus membra arida atq; extenuata mor- boque

boq; exhausta madescunt atq; irrigantur, absorbetur, ac velut lactis cremor, emungitur: quo fit ut vires quibus nonnihil incrementi accesserat, cōcidant ac conterantur. De mulierib; vero alia est ratio, q̄ concubi:u min⁹, quam viri delassantur, imo vires ex eo cōcipiunt, ita ut nonnullę impendio salaces, huius rei causā aliquando morbū simulent, quo maritos ad amplexus inuitēt atq; alliciant, adeo ut hęc ena- rū sit apud Belgas puerbium; Matrona a groia semper aliquid exposcit: Mulieri valetudinaria semper aliquid offerendum: *Men moet den seker Vrauchen aleyt vvat hie ten.* Quo designat non semper mullum, aut alimentum delictum exhibendum nauseabundis mulierculis, sed aliud quiddam, quo illis viri maxime gratificari, & qua re potissime affici solent ac deliniri, etiam si exquisitissimis donariis illis studeas demereri: eoq; factum est ut Salomon os value aut vteri ostium, velut orci fauces inter ea resera, quę cupiditate existunt insanabili. Quocirca si orime sibi consultum cupiunt, q̄ matrimonio sunt ad. Nī, vbi a morbo sunt eluctati, ac reuiuiscere incipiunt, se se vxoribus festinanter obiciant, atq; emulcendos prabeant, sed voluptati modexentur potius, ac frantum intēpestiua libidini iniiciant: nihil n̄ ita cōstitutis adimi potest, ut nec arboribus tenellis, q̄ truncari putariq; recusant. Nam si redintegrari ac recrudescere morbum contingat, aut subita morte conficiuntur, aut ægerime cōualefcunt. Quod si validi robustiq; viri ipso primum coniugio a gre subsistunt, vbi res Venerea frequentius peragitur, atque vxorum embolia, ut Ciceroniano verbo vtar, sapius frequentāt, quāto magis vacillātis, ac dubiæ valetudinis homines deiici cōtingit, ac debilitari, argumēto q̄ vxori, h. e. q̄ coniugi plus satis dediti sunt, atq; illi obsequuntur colore cōspiciantur muscelino: giluo, buxco, exsanguis, plumbeo, mēbris articulisq; frās

*Mulierum
salacitas.*

*Proverbiū
populæra
famina.*

Prover. 30.

*Exemplum
a tenellu ar-
boribus.*

*Venus im-
modica ves-
tustatem de-
populatur.*

Etis atq. eneruatis: cum alii quib. concubitus p̄ficitur moderate, atq. intra mediocritatem cōsistit discusso atq; dissipato fuliginoso vapore, colore florido, existant ac facie roseo rubentiq. pigmento perfusa. Est quidē cuiq. membro sua vis inuita ac facultas attributa, nempe oculis visus, auditus auribus, narib. olfactus & odoratio, lingua ac palato sapor & gustatus, q̄ ex sensib. omnib. maxime voluptarius: vesica eiusque masculi reddēdo lotio, intestina d̄iciendis excrementis inseruiunt: partes genitales progignendis liberis, perficiendoq. concubitu sunt destinata: ita alia membra aliis officiis instructa sunt ac dedicata, quorū singulis temperantia moderatioq. adhibēda. Siquidē oculi obtuitu continuo fatigātur, ac caligine offunduntur: aures intēsiore sonitu obsurdescunt, vt omnib. fabris ferrariis. Sapor immodico vel cibo vel potu aboletur, omniaq. efficiuntur insuauia atq. insipida, sic vt etiā stomachus alimenta respuat, atq. auerſetur. Nares odorādi facultate p̄dita, affusa p̄tuita, ne fragrantissima quidē percipiūt, Partes quoq. genitales, quib. singula membra inseruiunt, & si forte illa defecerint, aut exhausta sint, succēturiata adminiculantur (nam ex toto corpore humores ac spiritus eo derivantur, ac cōfluunt) si immoderate ac p̄fusa libidine defatigētur, nō tā ipsa, q̄ tota moles corporis flaccescit ac collabitur. Quocirca in cōseruandis naturæ virib. in roborando firmādoq; totius corporis habitu omnia moderate ac tēperanter institūtur, quo quisq. mature ac tēpestiue, nullaq; molestia senescat, ne libidinosa adolescentia animū morosū ac querulū, corp. effcētū ac flaccidū senectuti tradat. De aura atq; aeris effectu, cum flatuū ventrumq; nominibus natura, ac virib. in excitandu morbi ac permouendū humoribus, qui agitati menti damna nonnunquam inferunt.

CAP. III.

Dix sunt res aduentitia atq. externa corporibus nostris

Cuique partem suam vis insita.

Omne nimirum pernitiosum.

Fabris cur surdiores.

Omnia membra suis officiis insita.

nostris non minus infesta quam salubres, quæ & va-
 letudinem fulciunt, & sanitatem nonnunquam de-
 moluntur: nempe alimenta, atque aer ipse qui nos
 ambit, ex cuius agitatione & motu ventus emergit
 ac flatus, quibus singulis momentis corpora nostra
 exposita sunt, ac manifestam mutationem suslinēt:
 Concipiuntur autem intra corpus nostrum flatus &
 ventosi spiritus, partim ab externo aeris impulsu, par-
 tim ab eiculentis & potulentis, quæ assumita flatus
 pariunt, ac ventrē distendunt, vt sunt fabæ, pisa, cru-
 da olera, rapa, radícula: fructus arbores, mustum, zy-
 thus & cereuisia recens, ex quibus orti flatus ventri-
 culo negotium faceffunt, atq; cum intestinis, tū hy-
 pochondriis seu p̄cordiis molesta sunt. Hi vt etiam
 qui inter edendum spiritus subingredi solent, vbi a-
 uide & confertim cibum potumq; ingerunt, ructi-
 bus aut emissis postico flatibus discutiuntur. Quod
 si diutius corpori immorantur atq; inhereffunt, aut
 vlli parti infixi dolores inferant, foris calorifica fo-
 menta adhibenda, intus vero quæ discutiendis flatibus
 sunt idonea: vt sunt cuminum, lauri bacca, anisi,
 fœniculi, cari semen, vinum meracum: nempe Cre-
 ticum, quod Malua ticum vocant,

His si quidem venti luctantes agmine facte

Quæ dato porta ruunt, ac terras turbine perflant.

Ceterum cum externi flatus magna ex parte no-
 bis sint infesti, effectuq; penetrabili valetudini offi-
 ciant, de iis potissime habebitur sermo, Siquidem il-
 li se modo tacite ac latenter in corpus insinuant, mo-
 do palam ac violenter ingruunt, atq; hominibus, ar-
 mentis, pecoribus, satis messiq; triticeæ herbis, arbo-
 ribus infesti sunt, ac damna inferunt. Promanat autē
 atque effunditur ventus ac aere auroq; concitata ac
 commota, quo fit vt modo placidus sit, blandus ac
 suauius, modo validus atque impetuofus pro ratione
 aeris tranquillæ, vel agitati. Sic vt ventus non aliud

*Aer Er-
 ventus va-
 letudini vil
 efficiunt vel
 presunt.
 Vnde flatus
 in corpore.*

*Auide bibo
 re flatib. cor?
 pue discuti.*

*Quæ flatus
 discutiunt.
 Ex Æneid.*

*Ventorum
 origo Ventus
 quis.*

statui possit quam effluxus atq; effusio cōmoti aeris qui vires & alimenta concipiat ex terrę exhalatione & vaporibus. Vel, vt Victrunius ait: Ventus est aeris fluens vnde incerta atq; instabili vi incirata, Quod ipsum cum designaret Seruator, Spiritus, inquit: vbi vult, spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde prodeat, & quo se propriat. Sumta siquidem similitudine ab externo statu Nicodemum instruit, qua vi, & quam arcano effectu Cei Spiritus hominum mentes afficiat. Vt. n. spiritus aereus non cohibetur, nec cōquiescit vllius arbitrio, sed instabilis est & inquietus suoq; impetu fertur. atq; hinc inde impellitur: ita vt per omnia diffusus sonitu effectuq; se prodar, non visu, rebus terrenis nunc salutaris, nunc exitiosus: ita spiritus diuinus tacito atq; ineffabili afflatu humanas mentes pulsat, agit, impellit, rapit, inflamat, incitat, transformat, atq; homines ex carnalibus spirituales efficit: Vt autē mens atq; humanus animus diuino spiritu subsistit ac fouetur: ita corpus hoc spirabile atque animale externo aere ac salubri aura non minus, quam cibo ac potu recreatur: Est enim aeris ac spiritus, quem haustu intra corporis nostri recessus concipimus, non minus, quam alimentorum vsus necessarius: absq; istis enim aliquoulsque subsistere potest humana natura: nam septenis nouenisq; diebus, vt affolet, inedia tabescentibus, absq; vero aura circumfusioq; aere ac statibus, ne tantillo quidem momēto perdarare poterit, quin suffocetur. Quo autē is purior sit, ac minus habeat contagii eo corpori salubrior ac magis salutaris. Si enim aer cōtagiosus sit ac pestilens, cibo vitioso ac venenato est nocentior: Siquidem cibus vomitu excuti potest, ac caloris naturalis beneficio concoqui, at spiritus auarq; pestifera non facile domari potest, aut cōfici: vbi intimos corporis recessus occupauit: nam confestim cor ac spiritus vitales inficit opprimitque. Quocirca

commu-

Iohan 30.

*Locus Euan-
g. Luc. ix.
plicatur.*

*Spiritus di-
uinus aereo
spiritu com-
paratur.*

*Inedia quā
do pernitio-
sa quousq;*

*Spiritus vis-
tiosus ali-
mento na-
censur.*

communis hic aer (qui respirationi subseruit, & cuius
 admiculo spiritum hinc inde reciprocantem
 producimur atq. attrahimus) accurate obseruandus
 est. Nec minor habenda ratio, in stabilienda sanita-
 te ventorum, q. ab aere promanant ac diffunduntur.
 non solum in libero apertoq. aere, cui subinde nos
 exponimus, sed etiã in construendis erigendisq. adi-
 bus constituendis porticibus, vestibulis, fenestris, o-
 stiiis, omniq. p. p. p. per quem in triclinia ac cœna-
 cula externi flatus se ingerunt, quo salubri aura nos
 reficiant, non offendant graues atq. insalubres ha-
 litus. Quod cum Hippo in peste quæ totam Asiã de-
 populabatur, ac Græciã exhaustit, studiosè obseruaret
 multa hominũ millia ab illa vindicauit, Marcus quo-
 que Varro cum Corcyra esset, in omnibusq. passim
 adibus ægroti decumberent, inducto fenestris no-
 uis Aquilone, atque obstructis quæ Austrum admit-
 terent, ianuaq. permutata, comites ac familiam in eo
 lumes reduxit. Sic apud Belgas maritimos quoniam
 multæ ciuitates. Austro atque Africo sunt oppositæ,
 homines plurima anni parte egrotant, ac pituitæ flu-
 xionibus sunt obnoxii. Quo spectat illud Vistruuii:
 In Insula Lesbo oppidũ est Myulene magnificenter
 ædificatum atque eleganter, sed positũ non pruden-
 ter, in qua ciuitate Auster cum fiat, homines ægro-
 tant, nã is ventus putredinis causam præbet: cũ Co-
 rus Circio affinis ab occasu solstitiali spirans, vulgo
 Noord de v. v. v. homines tussiuur: cum Septentrio atque
 Aquilo restituntur in salubritatem. Ex quibus li-
 quido apparet instabilis ventorum impet. humanis
 corporibus morbos inferre, ac valetudinẽ deteriorẽ
 efficere: quos si euitare atq. excludere liceat, minus
 morbis quẽq. tentari contingat: aut si forte ex caus-
 sa aliqua cõtracti fuerint, vbi flatibus noxiis aditum
 præcluseris, expeditius senescunt ac cõsopientur Ve-
 teres, quoniã quatuor sunt cœli regiones ac limites.

*Observatio
 in constitu-
 endis ianua*

*Hippoc. in
 peste consi-
 lium.
 Varronis in
 peste consi-
 lium.*

Lib. 1. cap. 5.

*Venti Cat-
 dinales quæ-
 tuor.*

totidem constituerunt ventorum discrimina, quos eleganti carmine complexus est Quidius:

*Metam.
lib. 1.*

*Eurus ad anroram Nabatha aqua regna recessit,
Perfidaque & radius iuga subdita matutinis.
Vesper & occiduo qua timore sole tepescunt,
Proxima sunt zephyro: sibi iam se semque triono:
Horrisse inuasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduâ, pluuioq; madescit ab austro.*

*Pyxis nau-
tica duos &
triginta ven-
tos statuit.*

Alii quibus visum est exactius omnia dimetiri duos decem dinumerant. Nostra vero a ras nautorum nauigatione edocta ob vastum ac spatiosum Oceani ambitum marisque mediterranei longissimos tractus, duos & triginta statuunt, eosque in versoria ac pyxidacula nautica, vulgo *Compass*, exhibitos, continenter intuentur, atque intempesta nocte etiam, cœloque nubilo ac caliginoso, illius vsu & commoditate cursum dirigunt, portusque destinatos assequuntur. Nec est recens aut nouitium inuentum hæc pyxidacula, cum Plautus etiam huius meminerit:

*Trinum.
Act. 5.
Scena 3.*

*Quin tu quod perit, perisse ducis?
Cope versortam, recipe te ad herum.*

*De aere &
locis.*

Ceterum viris politicis qui à nauigandi consuetudine sunt alieni, non tam ventorum numerus, quam natura effectusque excutiendi. Quisquis n. ex Hippocratis prescripto valetudini optime consultum velit, quadripartitas anni distinctiones (quatuor tempora nostri vocant) obseruet: denique ventos calidos frigidosque, quibus omnis passim sunt expositi. Habent enim momenti plurimum ad tuendam valetudinem, ac morbos propulsandos ventorum concursus & aeris constitutio. Siquidem non tam corpora, quam animi hominum mutationem subeunt per cœli ac ventorum rationem. ita ut etiam sani aliter affecti sint cœlo nubilo ac turbulento, aliter sereno ac placido, aliter spirante Zephyro aut Fauonio, aliter seuiente Austro vel Africo, adeo ut non modo corpora sint agilia, sed

*Animus ab
aere in tem-
poris vitia
1867.*

mentes

mentes etiam crediōres, expulsaq. omni morositate magis tractabiles. vbi cœlum suauiter vernantiq; aura, ac vento placido pfunditur. Ceterum quo singula ad amulsum exigantur, ventorum nomina doctis ac plebeis vsitata, conditiones, vires, effectusq. obiter percensebo, quo quisq. declinare possit, quæ nocitura videbuntur, atque iis se tuto obijcere, quæ salutaria fore sperat atq; innoxia. Ab æquinoctiali seu vernali exortu, qui perficitur vbi sol arietem subit, Subsolanus p̄greditur, *Oost*, Germanis, *Leuante* Italis, ventus magna ex parte salubris, & qui animi mentisq. nebulas discutit, antelucano autem subfrigidus est, meridie vergenteq; in austrum sole tepescit ac languidum calorem concipit, nostrates *Lausi* & *el* vocāt, cum corpora non astu immodico infestantur, sed flaccido calore tepesacta languescunt ac nauseant, Belgæ *vvantustich* vocant: Corn. Celsus atque Ouidius Egellidum, cum inquit:

Et gelidum Borean, egellidumq. Notum.

Æstate autem media, vbi feruescit sol, astu Subsolanus excitat, ac flauā bilem accendit, ex cuius inflammatione febres ardentes pullulāt. Hyeme vero paulo mitior est, ac minus quā aquilo asper ac rigidus.

Eurus orientali vento affinis, effectusq. proximus, ad

læuam versus meridiem nonnihil declinat, sic dicitur,

quod ab auris procreandis mouendisq. diluculo, orto primū solē, moueri incipiat, vulgo *Oost*, & *Hydi Oost*,

nam in illo cœli cardine apeliotæ seu Subsolano ad-

fistit, non longo interuallo proximus. Æstiuis autem

mensibus feruidus est, vrentesq. febres excitat: & q̄

in Belgica à me sapius obseruatū est, grassante morbo aliquo populari, vt illo spirante asolet, carbun-

culos ac tumores contagiosos in inguine & sub aliis parturit, rubentesq; pustulas atq; exanthemata quæ in extima cute efflorescunt atq; ebulliunt: cū enim tepidi caloris sit particeps, admixta scilicet nonnulla

*Subsolini
venti qui ab
ortu progre-
ditur, effe-
ctus.*

Lib. 11.

*Euri locus &
effectus.*

*Eurus ali-
quando pestis
caussa est.*

Eurus hyeme frigidissimus.

Vulturini natura.

Euronoti effectus & status.

Simile à marinis flus Etibus vento agitata. Venti etiam animo in temperem adferunt.

Opportunitas captanda.

Ex Virg. de summo Aeneid. lib. 4.

humiditatis portione, aliquam putredinis atque inflammationis causam sanguini præbet. Hybernis vero mensibus intensissimum frigus adfert, quæ plerumque nix subsequi solet, ac rigidissima pruina, adeo ut qui huic vento se exponunt, ægre nates, faciem, oculos, genas à penetrabili ventiq; frigore tueri possint: quæ vis & vulturino adtribitur vento violento ac præterocci, quem in eodem ordine nonnulli collocant, tamen paulo ab euro digrediatur. Proximum locum versus meridiem sortitur Euronotus Zuydoost, qui æstate magna ex parte serenus est, tamen nonnunquam non modo aëra, sed etiam mentem in nebulis ac caligine offundat: cum enim aliquando turbulentus existat, animo melancholiam adfert, sed quæ facile discutitur. Siquidem non acer est aut acerbus in concitandis humoribus, ut plerique alii: Ut autem marini fluctus ventorum violentia intumescunt atque attolluntur: ira quoque in humanis corporibus, eadem vi agitantur humores atque exastuant, quorum vapores ac fumi sursum delati, mentem inquietam reddunt, animumque morosum, difficile, querulum, præfractum, durum, intractabile, adeo ut subsistente illa affectuum intemperie, non facile ab huiusmodi hominibus quicquam impetraueris, aut possis obtinere. præsertim mulierculis aut auarissimis seniculis: qui cum sint suspiciosi, odorantur pleurosque insidiosam quadam ciuilitate aliquid venari ac captare, quos indignatione quadam repulso maledictis onerant, nisi forte tempestiue atque in tempore quod omnium primum est ac præcipuum, accesserint. Sunt enim qui dextre sua negotia perficiunt, ac captata occasione, arreptaque opportunitate.

*Pertentant aditus, & quæ mollissima sandi
Tempera quæ rebus dexter modus.*

Quocirca cum multa sint, quæ naturæ humanæ conditionem permutare sunt idonea, tum maxime ventorum concursus atque instabiles motus, quorum impulsu

impulſu non modo corpora, ſed ſpiritus animalis in-
 comoda percipit, ipſaq; mens intemperie quadam
 afficitur, adeo vt p̄ aeris ac flatuum varietate, modo
 nubila exiſtat ac turbida, modo ſerena, placida, ſe-
 data, quanquam victus vitæq; intemperantia multū
 momenti adferat in conſtituendo corporis habitu,
 fouendisq; affectibus. Inter ventos autem qui ho-
 minibus maxime inſeſti ſunt, ac valetudini officiunt,
 Auſtrum refero *Zuyt*, natura effectūq; calidum ac
 humidum. Eo ſiquidem ſtante terra madefcit imbris
 atq; humore affatim perfunditur, quo fit vt cor-
 pora promptiſſime putreſcant, atq; humorum corru-
 ptelas concipiant, catarrhos quoq; excitat ac deſlu-
 xus in fauces, vocalem arteriā ac pulmones, hinc co-
 ryzæ, raucedines, tuſſes, morbi comitiales, vertigis
 nes, lethargus, apoplexia, hippitudines, ſurditates, au-
 riū tinnit⁹, multaq; alia q̄ cumulate ſpirante Auſtro
 emergunt ac ſcaturiunt. Obſeruauit autē ſæpius diu-
 turno eius flatu grauidas abortire, ac partum excu-
 tere, abortioq; immodico p̄fluuiō periclitari. Cum
 n. partes corporis, ligamenta nerui, muſculi, mem-
 branæ, anſæ, omenta quæ geſtando oneri inſeruiunt,
 ſacceſcere incipiāt, ipſumq; vteri concepto humore
 nimio, lubricum fieri ac ſentim dilatari cōtingat:
 fieri nequit, vt natura onus perfeſcat, ac legitimū ge-
 ſtationis tēpus aſſequatur, p̄ſertim vbi poſt ſiccitatē
 ac ſqualores humida tempeſtas inciderit, quæ cum
 ſiccis ac bilioſis corporib. nō in cōmoda, tū pituitōſis
 atq; humidis, nēpe pueris ac mulieribus, quiq; pas-
 lustria atq; vlginoſa loca incolunt cū primis, noxia:
 eoq; fit vt infantēs atq; impuberes implacabili tuſſi
 inſeſtentur, *Kindt hoest* Belgæ vocant, quod ſingulu
 quodā p̄deat, nullis admiſſis induciis, aut respirandi
 ſpatio. Cum. n. continenter ac laborioſe. nullaq; in-
 terpoſita mora tuſſiunt: irritius tamen eſt conatus,
 nec quicquam p̄ficiunt, adeo vt intercepto occluſoq;

*Auſter ira-
 ſtabilis.*

*Auſter quos
 morbos ex-
 citet.*

*Auſtri in
 comoda ſuo
 excutiendo
 partu.*

*Auſter bi-
 liōſis nō in-
 commodat.*

*Auſter pis-
 tuōſis nos
 xius.*

*Tuſſis à li-
 quido humore
 moleſta.*

*Tuſſis pueros
 ſtrangula-
 lans.*

anhelitu, suffocatio immineat, atq; obturatis spirandi
 fistulis anima ac spiritus, qui vitro citroque comeat
 ac reciprocatur, postico prodeat erumpatque non si-
 ne maximo vitæ discrimine, nisi natibus vitroque ge-
 nu arte compressis illum cohibeas ac reprimas, quo
 spiritus qui inuerso ac præpostero tramite sibi viam
 molitur, atq; aliunde erumpere gestit, resiliat, adue-
 rasque spirandi fistulas repetat. Contrahitur autem
 hoc rursus genus ex humore tenui ac fluido, qui non
 conglobatur aut concreuit, sed in pulmonis conce-
 ptacula effunditur ac diffluit, adeo ut naturæ vis ac
 facultas tā liquidum excrementū nec coarctum aut
 concretū expellere nequeat. Ut enim gutta aquæ aut
 alterius liquoris in tabulā aut planitiē effusa nō coit,
 sed diffunditur ac dissipatur, ita ut primorib; digitis
 prehendi non queat: ita humoris è capite in fauces
 ac vocales arteriās, pulmonumq; fibras delapsus sub-
 duci nequit, quanquā natura continenti tussū hunc
 excussisse laborat, sed frustra, quoniam ob tenuitatē
 contactum subterfugiat atq; elabatur: crassā quoque
 pituita, quæ tanquā viscus pulmoni inhæret, nō mi-
 nus, quam tenuis, homines fatigat, sed nullo stran-
 gulandi periculo. Hos itaque morbos ac valetudinis
 incōmoda austrini flatus corporibus inferunt, mul-
 tisq; aliis causam præbent ac seminarium. Siquidem
 liquefactis diffusisq; vndique humoribus tumores
 articulares, ac dolores podagrici excitantur, quibus
 afflictæ singulæ corporis partes ad omnes functiōnes
 ac munia redduntur inidoneæ. Quod vero ad inter-
 nas vires atque animi munera attinet, mens flante
 austro, languida est, demissa, stupida, dejecta, somni-
 culosa, & quæ oscitanter omnia aggrediatur. Hac
 quoque vis in rebus inanimatis se profert ac vires
 exurit. Siquidem obseruamus, spirante Noto, in ar-
 dibus omnia flaccescere ac madida esse, lintea, lodi-
 ces, tegetiçulas, stragula, papyrum, membranas, char-

*Simile à re-
 liquida &
 fluida.*

*Auster arti-
 culares dolo-
 res mouet.*

*Auster ani-
 mo graui.*

tas geographicas, reliquamq; supellectilem: paludes quoq; ac stagna, amnes, flumina, oceanum, turbida spectari atq; umbrosa. Spirante autem Aquilone, omnia pellucida, clara, splendida, defœcata, ita vt fundus sit conspicuus, omniaq; in imo se spectanda proferant. Simile quiddam accidit in sanguine & humoribus, quorū sordes & faeces emergunt austrinis flatibus, ac menti caliginē inferunt, recōdunt vero se ac subsident, flante vel sub solano vel Zephyro, aliisq; ventis placidis perspirantibus, hinc maxima in animis hominum alacritas, mentisq; erectio, vbi cœlū solis splendore nitescit: maxima contractio, animiq; mœror & deiectio, si quando aura caliginosa est ac nubila, ventiq; turbulenti sauiunt. Simili ratione imminentibus pluuiis, spiranteq; vel Noto, vel Africo, cloacæ, stagna, paludes, foricæ, latrina, aliaque loca proluendis sordibus destinata, graues halitus effundunt, atq; escus lenta queq; vitiant, ita vt minus diu asseruari possint.

Venti collaterales atq; intermedii, qui à meridie non nihil declinant, ac versus occasum hybernū paululum deflectunt, pares cum Austro & Africo vires obtinēt, inter quos refertur Libonotos atq; Austro-africus Zuyd, Zuyd est, ab illa enim cœli plaga proruit ventus turbidus ac nimbosus, nō minus corpori, quam animo mentiq; infestus: habent enim eam vim flatus imperuosi, vt humores in imis visceribus, velut sentinam in nauibus, commoueant: quorum fumis & vaporibus agitata mens, intemperies concidit, affectibus cōmouetur, incandescit, tumultuatur, inquieta est, ac non secus, quam oceanus aestuat ac feruescit, ita vt spiritus quoq; aerei ac mali genii aliquando se tempestatibus ingerant, ac faces misistrent, mentique humana se tacite ac latenter insinuent, eamque vexent, lacerent, exagitent. Vulgare est autem apud Belgas plerosq; emota mentis, & quibus sensus diminuti sunt, aut spiritus animalis vitio

Auster omnia obnubilat. Aquilone serenat.

Aer serenus mentem exhilarat.

Noto spirante paludes olida.

Libonoti & Austro-africi natura.

Genii mali ad inferendam praesentia.

Mens quibus vacillat ab aere cito offendentur.

sa aliqua qualitate imburus triduo etiam antequam tempestates ac venti ingruant. tumultuari omnesq; vicos, compita, plateas, angiportus circumire ac concursare modo silentes ac taciturnos, modo clamoros atq; obstrepentes, ita vt vulgus dicitare soleat Saborituram aeris in temperiem, atque, vt fere assolet, imminere tempestates, imbres, procellas, turbines: E contra vbi sudum est cœlum ac tranquillum, ventisq; placidum existit: omnibus se comes præbent, blandos, suaves, affabiles, festiuos, lepidos, sic tamen vt ridiculos subinde mores ac facetos exprinere nõ desinant, ex quibus facile comesturam feceris, quo sint corporis habitu, qua mentis constitutione.

Africi natura.

Ceterum inter ventos, qui in Africi confinio constituti, ab occasu hyberno perstant, nullus Africo, vulgo *Zeytm. st.*, impetuosior, aut procellis fœcundior: nam tonitrua ac fulmina æstiuis mensibus profert, sauaq; tempestates parit, adeo vt culmina conuellat, fata proternat, naues in vada ac scopulos illisas, ad naufragia impellat, æstate tamen, quam hyeme minus diuturnus: vt enim subito exoritur, ac furibundus est, ita confestim desinit, ac consopitur: ac

Lapix ventus.

autem huius iras ventus ille, quem Horatius *Lapiga* vocat, *West Zeydm. est.*, omniaq; exasperat, & sauiora efficit, qui etiam magna anni parte stationem suam constanter tuetur, expulsisq; aliis in eunte hyeme continenter spirat. maximo nauigantium incommodo: æstate autem media magis placidus est, ac minus turbulentus. Qui vero ab æquinoctiali occasu se proferunt, nempe Zephyri ac Fauonii, *West, Italis Ponente,*

Fauonii natura.

in eunte vere atque hirundine primi placidi sunt, amœni, blandi, suaves, quique omnia fouent ac recreant: siquidem moderato Solis calore reperfæcti, stirpes ac flosculos eliciunt, omniaque rediuiua præstant, ac renouant, adeo vt etiam sanguinem ac lymphæ humores, qui hyeme delitauerunt, proferunt, discul-

discussa q. moestitia, atq. animi nebulis, mentem hilaritate ac latitia reficiant: Desinente tamen autumno, annique circuitu in hyemem inclinato, venti occidentales inclementer sauiunt, terrasq. ac maria, turbulenta tempestate concutiunt; in excitandis vero morbis frigidis: ac pituitosis non minus quã Austrini flatus, noxii sunt ac perniciosi. Venti autem Occidenti ac Septentrioni confines ac finitimi tres enumerantur, Corus siue Argetes, *West nordwest*, Circius ab occasu solstitiali *Noordwest*, Thracius, *Nordt*, Cori & eorũ *noordwest*, venti omnes validi, qui marinos fluctus *qui illi affi-* renter quatunt, diruptisq. ac conuulsis aggeribus *nes sunt na-* oceanum in continentem longe lateq. deuehunt: *tura.* duabus autem anni partibus potissimum vigent, declinante autumno, atque aduentante vere: praesertim mense Martio, quibus temporibus grandines, nimbos, procellas, fulmina è sublimi deliciant: ita vt vno temporis momento, aut perexiguo saltem interuallo tres illi inter se conglomerati, proruant, magna q. detrimenta hominibus, satisq. inferant. Emergunt autem ex iis ac plerisq. alij repentini, subitique flatus, qui in concitatissima aeris intemperie, ignitos globos, ardentescq. faces eiaculantur, vt Praesertim, Ecnephas, ventusq. Typhonicus Paulo Aposto- *Act. 27.* lo infestus. Obseruata sunt hæc superioribus seculis, cum aliis, tum maxime Virgilio, qui ea hisce versibus complexus est, quã singulis anni temporibus non sine insigni clade atque annonæ iactura nobis cõueniunt.

Quid tempestates autumni & sidera dicam?

Georg. lib. 3.

Atq. ubi iam breuiorq. dies, & mollior æstas.

Qui vigilanda viris, v. l. cum ruit imbriferum ver.

Sape ego, cum flauis missorem induceret aruis.

Agriculi & fragili iam stringeret ordea culmo.

Omnia ventorum concurrere praelia vidi,

Qua quidam lato segetem ab radicibus imis.

*Sublima expulsa non eruerent, ita turbine nigro,
Et pluuia ingenti fata lata, hominum labores
Diruant.*

Corporibus quoq; quæ non minus, quam culmina
conuellunt, multos morbos inferunt. Siquidem ve-
re & autumno, tum præsertim mense Martio, articu-
lis, neruis, musculis, membranis, tendinib. punctu-
ras, rigores, cōtractiones, palpitationes, lassitudines
ulcerosas accumulât, ita ut sic affecti, futura tēpesta-
tis prognostica edant, & qualis sit exoritura aeris in-
temperies, indubitanter denuntiant ac prælagiant,
nostri *Wærwy* vocant, hoc est, euenturæ tempesta-
tis præcios, quales fere sunt valetudinarii, qui que
morbida ac ficiosa cadauera circumferunt. Et quem-
admodum huiusmodi venti morbos ac febres, mul-
taq; valetudinis detrimenta adferunt, ac sanitatem
vitiant: ita solo fœcundo ac fertili, excultisque agris
ad sementem atq; vberem messem efficiunt. Terra
siquidem non minus vento rigido perflata, quam
pluuia tristi atque in suaui inadafacta, non salutare
herbas, sed lolium, zizania, sentes, carduos, lappas,
tribulos, vepres profert, quæ fata strangulant, nisi se-
dulo extirpentur. His proxime adfluit septentrio-
nalis *Noordt*, Italis *Tramontano*, nonnullo ad ortum
progressu, *Aparctias Noordt*, *noordt oost*, a quilo seu bo-
reas ab æstiuo ac solstitiali ortu medium locum tue-
tur, *Noordt oost*, *Cacias vero Oost*, *nordt oost*, ab Aquilone
Subsolano seu *Apeliota* stipatur. Septentrionarius
natura effectusq; frigidus & siccus existit, magna ex
parte serenus, licet aliquando pluuia, mitigat autē
Cori ac Circii ferociam: vbi enim plus satis sœuitum
est, ac iam propemodum sunt defessi, in ventum Se-
ptentrionalem fere desinunt, sic vt mox aura mite-
scat, ac tempestas sopiatur: quocirca vnice eo trans-
ferri cupiunt hos ventos indigenæ; nam si versus au-
strum ferantur, recrudescit intemperies ferocius, ac
rursus

*Valetudina-
ris aura in-
iuriis obno-
xia.*

*Aura rigida
fatis noxia.*

*Septentrio-
nalis venti
natura.*

rursus nouas vires concipit; quo fit vt quotānis multa rostrata Inaues, ac vasta holcades periclitentur, atque in ipso fere portus aditu in breuia & fyrtes, vadaque cæca ac latentia illisa dissoluantur, incredibili mercium iactura ac dispendio. Quocirca ventus Septentrionalis, non solū Coro & Circio salubrior, sed etiam sedatior atq. in concitandis ciendisq. temporibus mitior: tametsi hybernis aliquando mensibus rigidus sit, ac violēter spiret, quo fit vt catarrhos excitet, pleuritides, atq. anginas, sed alia, quam Auster, ratione. Siquidē spirante Noto humores liquefacti, sponte dissoluantur, atque escapite in subiectas partes defluunt. Septentrionali vero atq. Aquilonio flatu, quoniā constringi contingat musculos ac membranas, pituita exprimitur, quemadmodum complicatis cōpressisq. in pugnū digitis, ex spongia aquam extundimus. Quacunq. autem anni parte hi venti spirant, frigore corpora afficiunt, meatus cōstipant, aeris contagia dissipāt, coactiq. intus calore natiuo, concoctioni auxiliantur. Cum autem Austrini flatus dissoluta corporis compage, membrisq. languore ac veterno affectis, homines somniculosos efficiant, oscitantes, flaccidos, veternosos, nauseantes, desides atq. ad obeundas vllas functiones aut exercitationes imperatos. Tum Aquilonii, Hippocrate teste, agiles præstant, viuidos, erectos, alacres, gesticulosos, atq. ad quiduis aptos, præsertim quibus habitus est humidior, iis enim naturæ munera ac functiones melius perficiuntur, omniaq. salubrius procedunt: quemadmodum siccis aridisq. corporibus, humidus cœli status salutaris: eo enim minus frigore rigent, aut vruntur calore. Cum itaque duo isti venti & Aquilo, illisq. vtrinq. affines in tota fere Europa vicissitudines anniuersarias constituent, præ ceteris hos obseruandos censeo: nullus enim ventorum per totum anni circuitum spirat constantius: siquidem

*Auster & Aquilo
diuersa
ratione
catarrhos
mouent,*

*Simile à
spongia cor
pressione.*

*Lib. 3. As
phor.*

*Auster & Aquilo
præcipui in
mouendo
aere.*

cessante sopitoq; altero alter exoritur, suamque stationem tueur: tamen si ceteri paulo ante memorati suas vices e iam soltiantur, sed cui celerius conquiescant ac desinant. Quocirca horum viriusq; habenda ratio, non solum in tuenda valetudine, profigandisque incommodis, sed cum iter ingredimur, aut cum terra mariq; nos aeri committimus. Hoc enim longa obseruatione compertum habeo. Aquilonem noctu exortum non esse diurnum, aut stabilem, nec triduo in ea statione atque iis excubiis consistere: quod, Aristotele teste, etiam Homerus, dum Vlyssis errores prosequitur, indicauit.

*Aquilo
quando
minus diu
durat.*

*Simile ab
insultu fe-
brili.*

*Simile ab
ignis fomite
ac nutri-
mento.*

Tertia lux nunquam nocturno Aquilone laborat:
Quod eo fit, quoniam exhalationes ac materiã minus copiosam sit nactus, quibus subsistere possit ac diuturniores status perficere. Siquidem motus atq; agitatio aeris qui ventum efficit, ab eoq; vires & incrementa concipit, debilis est, imbecillis, tenuis exiguus, ita vt vires desint, quartũ ad miniculo progredi possit ac se diutius proferre efficiq; diurnus. Vt enim in morbis ac febris humorum copia ac redundantia omnia grauiora, magisque diurna facit, atq; insultum producit: ita vehemens aeris concitatio, atq; exhalationum vaporumq; qui e terra emanant, creber densusq; concursus ventos exasperant, atque illos cum violentos, tum diurnos efficiunt. Et quemadmodum ignis confestim exstinguitur, vbi arida nutrimenta desiderantur, ac fomites deficiunt: ita Aquilo intempesta nocte, vel ipso noctis crepusculo exortus, mox euanelcit, ac stationem deserit: eoq; fit vt exercitati nauarum non temere Aquiloni fidant ad primum intuitum, nec quidquam aggrediantur, nisi triduanus sit: cum Auster primi diei exortu spem falciat nauarum, diurnum fore ac spiraturum constantius: Quod ipsum apud Italos naucleri ac nauarchi, qui vulgari idiomate

Pilotæ & Admiraldi dicuntur, Prouerbio designant,
Noſ & nos, Boſtas & it.

Cui ſententiæ cum eſſet addiſtus Andreas ab Au-
 rea archihalafus, h. e. Caſariana clafſis apud Geu-
 enſes præfectus, Carolo Imperatori eius nominis
 Quinto id obſeruandum conſuluit. Siquidem cum
 in Africam expeditionem meditaretur, ac Caſar ad
 primū Aquilonis conſpectum, Mauros adoriri tenta-
 ret, admonuit alter non incitādas tritemes, nec claſ-
 ſem mari committendam, niſi Boreas ſeu ventus A-
 quiloniſ triduum ſubſiſtiſſet Auſtro vero ingruen-
 te, euſtigio, primaq; luce in altum ducendas naues,
 ac conſectum, nullaq; mora. ſi omnia adornata ſint,
 ſuiſq; armamentis abunde inſtructa clafſis, nauiga-
 tionem inſtituendam, velaq; exponenda flatib; non
 enim metuendum, ne mox deſinat, aut minus futu-
 rus ſit diurnus: cum fere nebulis denſiſq; nabibus
 fultus, ac caligine ſtipatus, diurnitatis ac conſtan-
 tiæ ſpem præbeat.

Cacias Orientali vento, minimo interuallo à de-
 xtra proximus, niſinus Aquilone violentus eſt, aut
 ſonorus, nec frigore tam penetrabili flatuq; rigido,
 q̄ ſoli ſit vicinior: conuoluit autem ac conglomerat
 nubes, illaſq; conglobatas ad ſe allicit, quoniā retor-
 ta aliarum nubium vel montium obiectu reſiliant:
 quod in fluminibus, atq; omnibus, ipſoq; oceani flu-
 xu ſæpius obſeruauit, in quibus non continuato cur-
 ſu, obſeruatoq; alueo fertur ac voluitur fluctus, ſed
 vtrinq; circa littoris oras ac ripæ extremitates refle-
 ctitur ac retorquetur, auerſo ſcilicet ac deſlexo con-
 tortoq; dextrorſum ac ſiniſtrorſum curſu, nec aliam
 huius rei excogitari poſſe rationem video. Ex huius
 autem venti natura Prouerbiū manauit in im-
 probos, Mala ad ſe attrahens, vt Cacias nubes, vt nunc pal-
 ſim factitant nocturni oppreſſores, qui cōglobari in-
 tēpeſta nocte ædes ſubruūt, atq; excrucitato hospite,

*Pilotæ ſes
 nauuleri
 ventorum
 obſeruantiſſimi.
 Andreas
 ab Aurea
 exercitatus
 nauarchus.
 Andreas
 ab Aurea
 quia Carolo
 Caſari
 conſuluit.*

*Cacias cuius
 natura.*

*Cacias qua
 ratione nu-
 bes trahat.*

*Prouerbiū
 in improbos.*

ada&isq; domesticis ad cōmonstrandum thesaurum
omnia cōuasant, ac diripiunt: *h. euolacis* nunc passim
appellantur, à violenta q̄ inferunt, ac contorquen-
dis hominum membris. Ceterum vt ex rebus naturæ
salubre aliquod documentū eruatur, hoc cuiq; per-
suasum cupio omnes istos aeris ac naturæ effectus à
nutu atq; arbitrio summi opificis pendere, eiusq; vi
perfici. Siquidem ignis, grando, nix, pruina, glacies,
turbines, ac spiritus procellarum obsequuntur verbo
illius. Ipse enim mittit niuem sicut lanam, nebulam
sicut cinerem spargit: qui iacit grandinem frustula-
tim, atq; efficit, vt omnia glacie constricta sint, tanq̄
planities, adeo vt nemo frigore eorum possit sub-
stere: ipse eadem, incitato flatu, liquefacit, ac confe-
ctim in pluuiam resoluit. Ipse aufert Eurum, atq; in
virtute sua inducit Africum. Ipse dominatur potes-
tati maris, motum autem fluctuum eius compescit
ac mitigat. Ipse producit ventum vrētem, & arefcere
facit germina terræ. Patitur quidem Deus mundum
hunc, atque vniuersi naturam ferri, voluiq; suo or-
dine ac modo, vt initio constituit, elementa, sidera,
oceanum, vrētorum impetus, veris, æstatis, autumnī,
hyemis discriminata tempora, sic tamen vt penes eū
horum sit potestas & imperium. Siquidem vbi illi vi-
sum est, & expedire videtur, quædā in scelerum vin-
dictam exasperat, ac sauiora efficit, multasq; clades
ac damna horum ministerio hominibus infert, quo
mentes sopore oppressas sopitasq; ac delitiis indor-
miētes excitet; sic enim religionis desertoribus mi-
nitatur. Quod si præceptis meis non fueritis obse-
quuti, psequar vos tæbe, morbis, ac febribus animiq̄
tædio, ac mærore: dabo vobis cœlum ferreum, & ter-
ram æneam, ita vt nequicquam ac frustra vires con-
sumentibus neq; terra fruges, neq; arbores fructus
proferat. Sic apud alios exoptulat cum populo suo:
Excitavi vobis ventum vrētem, quo rubigine atq;
vredine.

Psalm. 48.

Psalm. 77.

Psalm. 68

Agga. 1.

& 2.

*Deus ele-
mentis vti-
tur ad in-
ferenda
damna.*

Leui. 6.

Leui. 4.

vredine vos affixi, vestroq. hortos, oliueta, vineas, *Agg. 12.*
 ficeta contumisit bruchus & cruca, nec tamen ad me
 estis reuerſi, dicit Dominus: Quo euenit, teste vate
 alio, vt terra rorē, pluuias atq. imbres deneget, omnia
 que fata ardore, rubigine, grandine, infestentur. Quæ
 documento sunt, ac quæq. erudiunt tēpestates, nims
 bos, grandines, tonitrua, fulmina, turbines, ex natu
 ralium quidem caussarum progressu exoriri, sed quæ
 recrudescant, atque homines diuexent atrocius, vbi
 Deus illos castigatos ad frugem reuocat: qui vbi re
 spiscente homine factus est placatior, ac furor miti
 gatus deseruit, calamitates transfert, immutat, co
 hibet, imminuit, omniaq. feliciora pollicetur, nem
 pe vberem annonæ prouentum, agros fœcundos ac
 fertiles, tempestiuam pluuiã, messem copiosam, tri *Deut. 18.*
 turam, vindemiam, greges, armenta, pecora quæ voto
 respondeant, corpus salubre, ac vegetū, vires firmas,
 facultates ac res familiares stabiles, animū vero im
 pavidum, tranquillum, securum, quietum, infractū, *Psal. 90.*
 & qui fiducia diuinitatis, vnde mentem haustam ac
 libatam obtinemus, non facile expalleſcat metu,
 aut timore concutiatur.

*De pyxide nautica, vulgo Compas, quam Plantus Verſoria
 vocat, cuius obtutu atq. obseruatione naucleris vtilificatio
 perficitur: Et qua vs ac ratione continenter Septentrionē
 obuertatur.*

CAP. IV.

Cvm ventorum paulo ante habita sit ratio, eaque
 fusius explicasse visus sim: restat vt de Verſoria
 non nihil proferā: quandoquidem nautæ vsu & cō
 moditate nauigationem instituunt, ac longa maris *Verſoria
 Septentrios
 nū index
 ex vi ma
 gnetis.*
 spatia, tractusq. Oceani immensos, deniq. locorum
 situm ac distantiam demetiuntur, & quantum via
 peractum sit, & quid restet peragrandū, exactissime
 explorant, omniaq; ad hanc pyxideculam, tanquam
 amussim, exigunt: quam vim cōsequitur ex magne
 tis aut lapidis Lydii attritu, qui singulari vi pollet in
 strahendo ferro, nisi oleo aut pingui aliqua re ob

Oleum magnetis vim attrahendi eripit. litus sit, tunc enim id respuit: hic nostratibus, *Zeylsteen* vocatur, quod eo cursum naturæ instaurant, ac secus re' velificentur. Subest huic pyxideculæ rotula quædã versatilis, papyræa plana, circinatæ rotunditatis, tenui ab bipartito ferramento suffulta, in cuius centro seu medio turricula ænea acuminata (nã ferrum rei effectum eo loco impediret) affixa est, quæ stylo aut cuspidi acutissima insistit eoque hinc inde in æ-

Verforia ex quibus constat, eiusque descriptio.

quilibro voluitur atque ubi conquiescit, pars illa quæ filii imagine inscripta est, & in quam ferramentum magnete conficitur definit stabiliter Septentrioni obuertitur, polamque arcticam respicit, quocumque etiam contorto clauo nauis impellitur: producit autem in huius rotulæ circulo à centro ad circumferentiam æquali distantia duæ & triginta lineæ, quæ & ventos ac cœli cardines designant, terræque ac maris spatia portubus distincta cõmonstrant, ac numeratis reuolutis clepsydri, aut, vt nunc vsus est, defluente arena, clepsammis, quantum itineris ementum sit, & quid emetiendum, quantoque interuallo à loco quo properant, absint, exactissime dinumerant ac metiuntur. Qua autem vi magnes in verforia hæc perficiat, qui ex aduerso Septentrioni se opponit, eamque cœli partem obtuetur, non facile ratione expediri potest: quamquam multorum ingenia anixe torserit huius rei inuestigatio. Sunt qui in mutuam cõsentiam ac concordiam referant, qua alter alteri similitudinis ratione qua perficitur attractio, mirifice afficiatur, sic vt magnes odoretur ferrum in montibus Septentrionalibus, ex quibus erutus est, non secus quã vultures, naturæ sagacitate, cadauera maxima locorum distantia, biduo etiam, vt plerique opinantur, antequam cades facta sit. Multa autem effici occulta, abditaque facultate, quorum nõ facile ratio iniri potest, palam est, ita vt effectum rei conspiciamus, causam vero ignoremus. Sic rhabbarum & scammonium

Nauta clepsydri utuntur.

Augm

Magnes qua ratione ferrum alieiat. Simile à virtutum sagacitate.

flauam bilem expurgant: epithimum, polypodium, senna humorem melancholicum: agaricus pituitam, succinum, Gagates lapis; adamas festucas ac paleas allicit Argentum viuum auro afficitur, eiq. maritari gaudet. Quam vim etiam herbis inesse spectamus, ita vt nonnullæ mutuo complexu ac vicinitate delectentur, alix inter se dissideant, ac contactu alteris respuant. Simili quoque effectu & inclinatione magnæ ista perficit in hac pyxide, ac solaris minutis, quibus iter ingressi ad solem horas exploramus, vbi extrema ferri pars exposita, nõ rubigine vitata: hoc lapide conficata est, quæ semper Septentrioni obuersa polum commonstrant, qui Epibatis, hoc est, viris nauticis *Leye* dicitur, quæ vox à deducendo nomen sortita est, vt *Leyde* manductor & comes itineris cuius. aduinculo cursum dirigimus veterib. Cynosura denominata, atque *Vrsa* minor, longo vsu & experientia obseruata æquor sulcantibus, quoniam fixa est, & immota. *Vrsa* autem maior *Elice* vocatur, cuius Cicero in Academicis meminit, huiusmodi p. p. modum verbis. Meas cogitationes dirigo non ad illam paruulam Cynosuram, sed ad *Elicen* & clarissimos Septentriones. id est, rationes has latiore spatio non ad tenue elimatas, eoq; sit vt errem & vager latius. Quo indicat fulissima se confectari ac laxatis velis diuagari latius: tamen certior cursus sit, ac minus deuius qui inspecta cynosura perficitur: quod ipsum Aratus admonuit:

*Hic Iouis altrices Elice, Cynosuræq; fulgent.
Dat Gratia Elice, rursus maioribus astru.
Phœnicas Cynosuræ regit: sed candida tota
Certior est Cynosura, tamen sulcantibus æquor,
Quippe breuis totam si lo, sed Cardine vertit.*

Desumitur aut Ciceroni hic loquendi tropus à nautarum cõsuetudine, quorum alii qui exactissime omnia studet dimetiri, oculis in minore *Vrsam* sunt defixi; alii q. niisq; rigide omnia obseruât, nec in vllis angu-

*Vnde herbis
purgandi
effiacta.*

*Solarium
quod Solem
common-
strat.*

*Epibata,
ein boort-
man.*

*Cynosura,
vulgo
Leye,
nautis.
Lib. 4.*

*In Theo-
nom.*

*Simile Ci-
ceroni à polo
desumptum.*

*Ciceronis
locus in
Academi-
cū expli-
catu.*

stis sunt constituti, Vrsam maiorem intuentur. Ita Cicero qui non vult arcta atque adstricta consecrari, sed latus ac spatiosos rhetorum campos obambulare elicem seu maiorem vrsam sibi, tanquam scopum defigit, ita enim diuagari licet, ac longius progredi, vt qui nullis certis limitibus concluditur: securior vero est velificatio & certior, minusque digreditur extra stationem nauigiū, vbi vrsa minor, (quæ proprie nostratibus, Polus dicitur, populari voce *Lys*, hoc est, ductor in dirigenda cursu) inspicitur. Nostrī vero naucleri præter polum quem non oscitanter obseruant, pyxidem hanc versatilem cōtinenter intuentur, cuius vsu & commoditate etiam in tempesta nocte ac densissimis tenebris, atraq. caligine, clauo affixi nauem dirigunt. An autem hoc instruaentum nauticum superioribus seculis extirrit, an nostro id æuo excogitatum, nō ausim certo pronuntiare: hoc tamen mihi persuadeo, Plautinam illam verforiam aut eandē esse cū hac nostra, aut illi affinem: quanquā vt opinor, hæc pyxidecula nostro iam tempore magis exculta sit, elimata, expolita, omniaque exactius demonstrat. Cum autem Pœni ad Carthaginenses nauigandi periti vltra bis mille annos non solū maris mediterranei portus ac littora frequentarent, sed in Oceanum longius progressi, instructissima classe totum Mauritanix ambitū perlustrarent: verisimile nō est, huius rei vsū illis defuisse: ne cōmemorem Tyrios ac Sidonios, apud quos, Ezechiele teste, maxima olim erat negotiatio ac nauigandi peritia: ac præter hos, Salomonis naucleros qui classē per mare rubrū ac sinum Persicum deducta aditus in Indiā pater (Ophir Iudæis appellatā) immensam auri vim ac simias, pauones, elephantos, gemmas adferebant, vt nunc Lusitani faciunt, q̄ hunc nauigationis cursum vix anni curriculo perficiunt. Quocirca nō facile cuiquam persuaderi debet illis temporib. ignorata fuisse.

*Verforia
an recens
inuenta.*

*Carthagi-
nensis nau-
igandi
periti.*

Cap. 17.

*Regum 3.
cap. 10.*

fuisse hæc velificandi adminicula: præsertim seculo tam felici, tantisque artificibus industriis, ac solertibus fœcundo. Fieri autem potest: vt ob barbarorum incursiones, vastitates, cædes, incendia, populatio- nes, tam salutare instrumentum interciderit, extinctis etiam oppressisque artificibus: rursus, pacatis rebus, ac sopito tamultu bellico, cura atque industria hominum (quorum ingenia inuentioni rerum ac commoda) postliminio in vsum sit reuocatum. Ita non desunt, qui asserant multa superioribus annis in vsum fuisse, quæ nobis nunc noua videntur, ac recens excogitata: quod ipsum Salomon constanter asse-

*Multa in
rerum natu-
ra exolescunt.*

Eccles. 1.

*Salomoni ni-
hil nouum.*

*Ars impresso-
ria an ve-
tusta.*

*Bombarda
an olim fue-
rint.*

*Aneid.
lib. 5.*

Vidi & crudelis dantem Salamoneæ pennis,

*Dum flamma Iouis, & sonitus imitatur Olympi
 Quatuor hic innectus equis, ac Lampada quassam
 Per Gratum populus, mediaq; per Elida urbem
 Ibat ouans, Diuumq; sibi poscebat honores
 Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
 Aere & cornipedum cursu simulabat equorum.*

Quamquam omnia ista dubia sint, nec certi quid de iis statui possit, ut quæ forte aliud quiddam designent. De vertoria vero alia est ratio: cum n. Polus ac Cynosura, oppositis obiectisq; nubibus atq; offusa caligine oculis nauigantiū se subducat, nec semper sit conspicua, ita ut periculum vndiq; immineat: certo statui potest in tanta olim nauigationis frequentia, illi arati non defuisse hæc velificationis adiumenta. Nec me fugit Ph. landrum editis in Vitruuium commentariis cum prius eruditis, in ea esse sententia, ut credat hanc pyxideculam, quæ chalybis ac magnæ vi polum, velut indice demonstrat, non ita multis retro seculis, in Campania oppido Amalphis fabricatam. Verū ego existimoid instrumentū non inior, nec eo tempore repertū, aut nostra memoria excogitatum, sed interpolatū, h. e. renouatione quadam restauratum, illosque artifices effecisse vt exacte atque ad amullim, nullaq; sui parte claudicante nutanteq; perpendiculo seu virgula, verticem cœli, h. e. polum qui duplici cardine se pdir, indicaret, quo cursu magis secundo atq; optato successu quaqua uersum nauis dirigatur, omniaq. ex voto atq. animi sententia perficiantur. Quocirca veterib. huius vsus non defuisse, atq. illius obseruatione maris spatia consueuisse dimeriri, Plautus expresse his verbis indicasse visus est, arrepta etiam nauigandi occasione, si quando res poscat celerem profectiōem.

*In Merc.
 Scen. 5.*

*Si huc item properes, vt istuc properas, sicut as rellius.
 Huc secundus ventus nunc est, cape modo ves fortiam.
 Hic Fauonius serenus est, istuc Ausfer imbricium.*

Lib. 10. c. 14

*Ph. landri
 opinio ac
 ve fortia.*

Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus concitat.

Ita non est q̄ quis ambigat, veteribus eundem fuisse
huiusce instrumenti v̄um ac commoditatem:

*Qui canes agat in rabiem, & quo potissimum anni tempore,
& qua ratione tu me. eni possu.*

C A P. V.

CAnes fidi hominum custodes, ac familiares do-
mesticiq; excubitores in rabiem aguntur vel sole
feruido, ac caniculæ ardoribus, vel hybernis mensi-
bus gelu intensissimo, quoniam eo anni tempore
acui atq; acerbari atram bilem contingat, ac virus ef-
fundit, q̄ aspersione contactuq; exitiale est ac deleteri-
um: q̄ tate quidē perusto ab astu solis sanguine, qui
concepto contagioso spiritu inficitur: hyeme vero
q̄ sanguis concretus ac cōglobatus, quiq; p̄modū
coagulatur ac congelascit: cōputrescat, quoniā cor
pori inclusus non ventiletur: quo fit, vt ab eo grauis
halitus & contagio emanet, q̄ spiritus vitales vitiant
ac contaminant. Quocirca huic animanti his anni tē-
poribus semper aqua offerenda, quam subinde lam-
bant, p̄sertim cum per loca aestuosa, vel nimis gelida
exserta lingua hianteq; ore, se viatori itineris comi-
tes præbent, quo sanguis dilui possit atq; irrigari, mi-
nusq; ardore torreri. Columella, quod & Plinius eius
nomine nō subticuit, censet catulorum caudas post
diem quadragesimum quā sunt editi, castrandas, sic
enim tutos fieri à rabie: hoc modo: Neruus est qui
per articulos spinæ perrepat vsque ad vltimam cauda
partem, is mordicus vna cum postremo articulo pre-
hensus (quod etiam nostrates factitare video) ali-
quatenus eductus ac protensus abruptitur, quo fa-
cto nec in longitudinem indecorum porrigitur, nec
fœdum & enorme incrementum capessit, denique
vt plurimi pastores asserunt, rabies arcetur, ab ea que
tuti sunt. Alia etiam est cautio ac prouisio, qua ob-
tineri potest, ne canis vnquam efficiatur rabiosus.

*Sub astu &
gelu canes rabi-
bsunt.*

*Canes aqua
exposcunt.*

Lib. 7. c. 12.

Lib. 8. c. 41.

*Cauda canis
truncata non
rabiunt.*

*Canis ut à
rabie præser-
uetur.*

*Vermis lin-
gua canis
eximitur.*

*Onillus pedib.
lanuginosa
concretio sub
est.*

*Oninum natu-
ra in cursu.*

Subest linguæ catellorum neruus vermiculi figura, rotunda teretiq; forma, vt etiam capiti humano, cuius cerebellum definit in speciem quandam, teredini, qui ligno innascitur, quam similitam: hic vermis linguæ exemptus canes à rabie tutos præstat. Non dissimilis concretio ouillis pedibus anterioribus ac posterioribus inhaeret parte, qua terram calcant, vermiculi subrotunda forma, lanuginosa intus ac crinita congerie, qualis est in rosarum spongiolis ac calycibus, quibus semen includitur, molli tenuiq; lanugine implicitum; eximi autem tale quiddam sæpius ex decoctis eius pecudis pedibus, teredini qui vermiculanti ac carioso ligno inesse solet, aut nucibus auelanis prorsus affine atque assimile. Quod si quis aut incuria, aut huius rei ignorãtia pedes onillos ededit, quibus illa concretio nõ sit exempta, cõfestim nauſea ac stomachi dolore afficitur, omnique momento ad ructus ac vomitionẽ incitatur. Persuasum autem habet promiscua multitudo, venenosum quiddam subesse huic concretioni, quod vt nõ ausim certo asseuerare, aut iis assentiri: ita facile crediderim, capillatã illam cõgeriem, pilosãq; lanuginem quæ bisulcis fissisq; vngulis inhaeret, concoctioni officere, ac ventriculo negotium faceſſere. Opiliones autem, pastoresq; ouium ea sunt opinione imbuti, nullũ hoc animante in cursu fore velocius, omniaq; quadrupedia pernicitate superaturũ, nisi tale quiddam articulis, quibus se fulciunt, subesset: qua de re quid statui debeat, nõ ausim exserte pronuntiare: hoc tantum testatus, obseruasse me has pecudes fugitantes, vbi canes ac lupi prædæ inhiãtes, illas insectantur, celerrimo quidem cursu se subducere, sed non longius p̄gredi, ac mox, respectantes subsistere ea, vt opinor, ratione, p̄ præter pauidum animũ & meticulosum, aliquid illas remoretur pedibus subditum, & q̄ anhelose sint, ac pulmonis vitiiis obnoxia: q̄ indicat arida tussicula, qua sub-

subinde infestantur: quo fit vt longius pducere cursum nequeant. Vt itaq; huic pecori tale quiddā subest, quod illi in cursu morā inijcit: ita sub canina lingua subdelitescit neruosa, atq; vt ita dicā, vermicularis quardā congeries, quæ à vermis specie atq; effectu quo rabiem infert, *λυσσα* dicitur, quæ vox & vermem & rabiem significat: Vnde *α λυσσο* herba dicitur, quod rabiem expugnet, ac canū more furiosos ac lymphatos cohibeat, etiā si ab iis demorsos esse contingat. Quod si catclis sectione id eximatur, nunq̄ efficiuntur rabidi, nec quenquam lethali morfu impetunt, minimoq; latratu sunt infesti, inflammatur autem huic animanti, atque incenditur sanguis melancholicus, alijque circumfusi humores. Canicula potissimū ardoribus, ac concepta ex putredine contagio rabiē furoremq; concitat, adeo vt extumescente lingua ac neruo, qui illi subditus est, os spuma exitiali ac contagiosa salina redundet, quæ etiam contactu inficiat. Siquidem cum hoc animal notos ignotosque indiscriminatim adoriatur, si forte vlli parti spuma aut salina adhæserit, etiam citra morsuram noxam infert ac perniciem: nisi confestim salugine eluatur. Cum autem venenati huius morfus multa sint excogitata remedia, tum nullum magis presentaneum, quam euestigio dilatare vulnus, ac scarificata cute, cucurbitulas copiosa flamma affectæ parti affigere, mox cataplasma adhibere ex porro, coepe, allio, eruca, centauro minori, absinthio, ac butyro salito, melleq; confectum. Vrina quoque impuberis formenti loco applicata, virus elicit, nec non Opopanacum, ruta, sal, ficus, brassica rubenti folio, vana cum melle & butyro pistillo subacta, lasso membro admota. Nulla autem ratione incidenda vena, rapitur enim intemptiuo illo remedio virus in hanc cisionem exitum. Quocirca quæ venena-

*Lyssa vermis
culus sub
lingua canis.*

*Canes quam
do rabie con-
stantur.*

*Salina ca-
nis rabidi
noxia.*

*Remedia
ad rabiem
canis.*

*Morsus ca-
nis vana in-
cisionem
exigit.*

*Rabiem qua
expugnent.*

tos halitus dissipant ac discutunt, intra corpus exhibenda, nempe Theariaca, mithridation, allium, scordium, Laser quæ vulgo Magistrantia & Ostracium dicitur; illiq; affinis Angelica, quæ laſerpitio potestate affinis est, radix zeduaria, ruta, caltha, melisso-
phyllos, Iridis radix exsiccata, inula, ficus, ligni Indici decoctum, ocymum vulgo basilicum, cunula, hyssopus, tymbra, origanum, quorum quodq; vi discus-

*Oceani vi
in morſu ca-
ni.*

foria pollet, seu diaphoretica, quæ laxatis corporis spiramentis atque excitato sudore virus dispellit ac demolitur, nec patitur in venas dimanare. Noſtrates qui mari finitimi sunt, atque Oceani accolæ demorſos à cane rabioso certatim ad materapiunt, etiam
brutas pecudes, ac septenis vicibus immergunt non

*Tauent aſ-
quam rabi-
di.*

superſtitione obſeruato illo numero, sed vt efficacius virus eluatur: quo & illud consequuntur, vt
omnis aqua metus *ὄδρὸ φοβέων* occant, qua maxime vrgeri solent, prius eximatur. nam sic affecti & aquam appetunt, & expauescunt ob mentis alienationem, & quod ratione destituti sint: quo fit vt
nullo rerum delectu ac discrimine salutaria respuant, atque auersentur, apperant autem ac ferantur
ad noxia; siquidem si bibant affatim, sanescunt: quocirca, tametsi aquam omniaque liquida exhorrescant, ad potum tamen cogendi sunt, quo virus
minus ad internas partes properet ac diluatur. Mirandum autem nō solum venena intus exhibita le-

*Rabidi pos-
tus non de-
negandæ.
Salua noxa*

thale vulnus infligere, sed morſus ictusque venenatos quæ foris inferuntur, sensim tacitoque ac latenti
progressu vitalia corripere, atque ad cor vitæ fontem partesque principes aditum sibi patefacere. Sic
salua eorum qui elephantiaſi, hoc est, vulgari lepra infecti sunt, canis deniq; rabidi spuma cuti inſperſa
penetrabili vi perniciem adfert, nisi confestim abſtergatur, ac locus sale defricetur, adeo vt si partes
neruofas, aut per quas arteriæ deriuantur, laniari
mor-

inorsuq; vulnerari contingat, vel fœda spumantique
 vligine inquinari, cordi ac cerebro virus communice-
 tur. ita vt cor vitiatu spiritu vitali, deliquio defectu-
 que animi periclitetur: cerebrum propter affectos
 nervos qui ab ipso producantur, furore atque amen-
 tia mentisq; alienatione ac rabie corripatur. Si ve-
 ro partes carnosas, quæ sanguine ex venis aluntur,
 affici contingat, aut morsu infestari, mortiferum vi-
 rus per venarum riuos ad hepar ac cor, reliquaq; mē-
 bra dimanat, ac quadragesimo die aut paulo serius
 rabie, metuque aquæ ac pauore tentantur. Hoc autē
 meminisse expedit, vt dextre ac felici successu affe-
 ctus huius curatio instituat, ne temere patiaris
 vulnus coalescere, ac cicatrice obduci, quod etiam
 in carbunculis ac bubonibus, alijsq; in peste tumo-
 ribus accurate obseruandum: siquidem si vel scintilla
 contagij inhaerit, incrudescit malum, omniaque
 efficiuntur scruiora. Quocirca sinapisino aut puluere
 præcipitato virus eluendum, id enim vulnus, hian-
 temq; plangā occludi prohibet, atq; efficaciter vene-
 num emungit. Interim per interualla ac leniter hu-
 mores melancholici expurgandi, quo furor vel pro-
 hibetur, vel mitescat. in quem vsus commode ex
 diluto aut decocto exhibentur, Sena, polypodium,
 epythimū, helleborus, phyllytis, asplenium, fumaria,
 buglossus, & p̄sertim ea confectio, quæ Hamech in-
 scribitur, cum syrupo de epithymo ac fumaria, quæ
 in ceterorum etiam animantium morsibus adhibe-
 ri possunt, quorum alij alijs sunt nocentiores.

*De auri natura ac viribus, & quo effectus polleat, & quando in
 sanitatū vsus ac tutelam corpori humano adhibetur.*

CAP. VI.

INter ea quæ hominum cura atq; industria è terræ
 visceribus eruuntur, nihil auidius expetit huma-
 nus animus, qui non solidis rebus inhiat, sed fragiles

*Virus vt ad
 intrinseca
 piatur.*

*Dies quas
 dragessimus
 rabies exco-
 sius de mor-
 sis.*

*Vulnus non
 cito obducē-
 dū in morsu.*

*Sinapisino
 & pulueris
 præcipitati
 vsu in morsu.*

*Homo ca-
 ducū affici-
 tar.*

Auri sacra fluxas, incertas, fugaces, caducas perlequitur ac con-
fames. Pecun- seclatur, quam aurum: quo tamen expleri, aut prorsus
nia vsus & satiari nequit, etiam si id affatim ac cumulate sit cō-
necessitas, sequutus. Præcipuus autem auri argentiq; vsus in eo
 consistit (nam Respub. pecuniæ cōmoditate, vti cor-
 pus neruis, continetur, eaq; omnis contractus, stipu-
 latio, nundinæ, pacta, conuenta, mercatura, negocia-
 tio perficitur) vt necessitati in seruiat, atque illa nobis
 comparemus, quibus subsistit natura mortalium, nec
 vlla in parte carere possit, vt sunt vestes ac domicilia,
 quibus a vento nos auræque iniuria defendimus, res
 familiaris ac domestica, victus frugalis ac moderas-
 tus multaq; alia quibus non minus commode, quam
 salubriter vitam transigimus. Reuocat ad hanc ani-
 mi tranquillitatem ac frugales rerum vsus homines.

Lib. 1. ser.
Satira 1,

Horatius, optimus vitiorum castigato: ac cōmone-
 facit, quid potissimum spectare debeant, quibus fe-
 re auaritiæ vitium necessitatis inuolucris tegitur:

Quid iuuat immensum te argenti pondus & auri.

Furtim defossa timidum seponere terra?

Nescis quid valeat nummus? quem praebeat usum?

Panis ematur, alius, vini sententia: adda.

Quo humani sibi doleat natura negatis.

Vsus rerum
spectandus.

Quo indicat omnia referenda ad vsus necessarios, ad
 vitæ cōmoditatem, quibus si accedat in cultu nis-
 toreq; corporis decus, ornatus, mundities, & que vi-
 ro propria, dignitas, mulieri venustas, non equidem
 repugno, modo ne nimium exquisita sint, nec in lu-
 xum ac delicias deurgat, sed frugalitatis ac temper-
 antia limitibus concludantur, omniaque honestati
 ac decoro inferant. Ita enim magna ex parte affe-
 cti sunt homines vt rebus magnificis ac sumtuosis
 delectentur, cum natura facilimis, queque minimo
 constant, placari possit. Ceterum his omisiss, de
 metalli huius natura differendum, quod multis ma-
 gnifq; viribus imbutum est. Siquidem aurum cum

Frugalitas
in rebus
spectanda.

Natura
medicæ cons-
tenta,

primis efficax præsentissimam vim obtinet in expugnandis sæuissimis morbis, atq. instauranda valetudine, vbi illa collapsa est, ac detrimenta acceperit. Nam qui ex Venereo fœdoq; contactu labæ conceperunt, ac contagione inguinum infecti sunt, eius vsu manifestò subleuatur. Elephantiasin quoq; quæ vulgaris lepra cœsetur, expurgat, aut saltem mitigat. dentes labâtes ac minus stabiles, putriq; vligine vitiatos firmat, omniaq; oris vlcera ac pustulas compescit: ita quibus os olidum est, ac graueolentiam exhalar, consulere solitus sum, vt annulos ex puro ac sincero auro confectos, subinde in ore gestent, præsertim qui ex morbo Gallico inuncti labiorum ac gingiuarum vlceribus infestantur. Virus enim eluit, atque eruptiones exsiccat. Quod si laminas, auriq; segmenta ac bractæas carnibus elixas admiscere libeat, atque huius liquamen valetudinariis exhibere: dici vix queat, quanto opere vires ac vitales spiritus erigat. Quæ circa macie tabeque confectos, aut immoderata Venere exhaustos ac delassatos huiusmodi decoctis reficio, viresq; instauro: nec vlla sui parte hac ratione aurum sit deterius, aut attenuatum, imminutumq; eximitur, nonnunquam in turbinatum alueum, quem alembicum vocant, calenti foco ad motum, conici iubeo minutatim concisum capum, aut vitulinas carnes, atq; aliquot oui lutea seu vitellos, tribus quatuorve lactis bubuli sextariis perfusa, admixtis vna cum auri purissimi, obrisum vocant, segmentis aut torque aureo, efficacissimis herbis, nēpe radice Iringii, scolymi, sisari, cinate, carlini, cardui hortensis, eaq; herba quæ cū muscolo concreto fruticetur, à flauo ac rutilanti colore, aureisq; guttis quæ illi insident, Ros solis dicitur, deniq; palmulis quos daëtylos vocat, vuisq; passis, exemptis vinaceis, ac pomis dulcibus. Ex quarum rerum congerie lento placidoque igni, stillicidio quodam liquor extractus.

*Aurum ter-
pram expur-
gat.*

*Auri in cibo
vsum.*

*Aurum deo
coctione non
asseritur.*

*Sextarius
libram et
uncias octo
complet: hinc
tur.*

Ros solis.

*Cardiaci
morbi reme-
dium.*

*Aurum
cor recreat.*

*Auri igniti
effectus.*

Tart. quid.

ac triduum soli exposit^o, in multos vsus afferuari po-
test. Siquidem deliquio defectuq; animi sopitos erig-
git, ac spiritus reuocat; ex sanguine, macilentos, rabi-
dos, extenuatos reficit: in Cardiaco vero affectu, ac
sudore Britannico praesentanea vi pollet, atq; in re-
focillandis cordis viribus cum primis efficax est ac
salutaris, si cochleari mentura, aut plus paulo ita con-
stituta libinde exhibeatur: nec minori com modo
atq; vtilitate aurum foris adhibetur, vbi cor ingru-
ente externa aliqua, vel interna aegritudine periculi-
tatur, nam praeter ad spectum aureorum numismat-
um atque annulorum, qui nonnunquam speciosa
atque amabili gemma decorantur, oculoq; pascunt
ac recreant, si sinistra manus digit^o qui infimo pro-
ximus est, in cordis affectibus, auro & croci momen-
to defricetur, hominem sibi restituit, etiamsi colla-
pso atq; intercluso animali vnaq; spiritu ppe-
modum exanimatus obmutescat, nec vllum vitæ indi-
cium proferat. Aurum quoq; candens atq; ignitum,
vino immersum, praecipuis membris robur concil-
liat, ac facultates nativas firmat: nam si quid mali
internis partibus adhaerit, abstergit, consumit, ab-
olet, depascitur, partemq; affectam ac morbidam vi-
gore ac vitali spiritu imbuit. Foris quoq; huiusmodi
liquor adhibitus, impetigines seu lichenas, lepram,
mentagram, porriginem, ozenam, polypon: foetidissi-
ma nam vitia, morpheam, omnesque vitiliginis
species, quæ cutem deformant, compescit ac cohibet:
praesertim si huic liquido pigmento aut plasmati non-
nihil tartari commisceas, quæ est ex vino in dolis
lapidosa concretio. Omnes siquidem quamlibet fo-
das maculas abstergit, naresque rubicundas ac ver-
rucosas, mentum, genas, faciem, frontem, in- (quibus
partibus impudenter atque indecore, parumque ci-
uiliiter huiusmodi eruptione se proferunt) coho-
nestat,

De grandine porcorum, aliq; huius animantū morbi ac vitii, qua vulgari lepra seu lazarismo afficitur sunt, iugo ab insalubri ac morbida corporis habitu Onghans appellantur: & qua ratione hac contagio expugnari possit etiam in hominibus.

CAP. VII.

Quonia suillæ carnes passim etiam apud gentes quosq; eduntur, nec est vlla propemodum familia, cuius mensis succidia nõ inferatur, etiã à longinquo petita perna ac petalones quæq; ex his conficiuntur tomacula, tuceta, farcimina aliquid de huius animantis conditione huic operi inferendū putauit. Cum autē porco luto ac sordib; delectetur, cœni que volutabra appetat; in primis, procurandū, vt cibus ac cubile illi mundū offeratur, si ex eo salubre alimentum conseq; velis: nam si siliquis pabuloq; sordido hoc animal saginare pergat, strumas contrahit ac scrophulas, totoq; corpore grādinofum efficitur, sic vt caro illius pifus insalubris existat ac vitiosa, totumq; corpus inficiat. Quæ caussa fuit præcipua, vt Iudæis eius vsus fuerit interdictus ac porcinã degustasse nefas. Scrophulas autē & strumas vt plurimū circa collum contrahunt, quoniam voraces sunt & gulosi, ac citra delectū in sterquiliniis quæq; devorant. Grandinis autē nomine insignitur is morbus, q; totum vndiq; corpus foetidissima labe cõtaminat: quod caro partesq; internæ passim ramentis cãdidis velut grandine perfusa sint. Occupant. n. singula membra eminentiã quædam subalbida, hinc inde consperse, cuius certissima se indicia in lingua pferunt, quando porcarii immisso in fauces ferramento illos explorant, an tuto cãdi ac laniari possunt. Tale quiddã elephãtiaci siue vulgares leprosi in facie, totoq; corpore exhibent: nam pustulæ, q; in extrema cute erumpunt, albescunt ex melãcholia in cinerẽ deusta. Est quidem caro istius animantis, quod hoc morbo infectum est, suavis ac sapida; ac prorsus insalubris ac

Quæ edulia
ex suilla carne
ne conficiantur.

Leuit. 11.
Deut. 14.

Grando per
corum quæ
morbus.

Lepro
obitus.

Caro melan- Sic caro ossib. ppxima non prorsus insipida aut pala-
cholicis succi to insuavis quod ipsa melâcholicis succi sit particeps,
particeps fas nam ossa ex tali succo concreta sunt & coaluerunt.
pida est. Quod aut homini lepra ac morbus Gallicus praestat,
 id huic animanti Grâdo ac strumosa collectio; sunt

Quid Es enim morbi affines, cognati ac familiares, nomine
tius de por- tatum discreti, re effectusq; pares, vt etiam annotauit
cus morbidu Aetius Medicus capite de Elephantiasi. Quocirca ne
statuit. quid incommodi ex huius animantis esu cõsequan-
 tur homines; salubri Senatusconsulto cautum est a-
Lex de por- pud nostrates, nequa scropha aut porcus mactetur,
cus mactan- nisi exerta inspectaq. lingua exploratũ sit, an ab eo
dis. vitio liber sit & immunis: nã si verucosa se in lingua

ac faucib. proferunt pustulae, ac venae liuescunt; ni-
 groq. colore pfusa sunt, indicium est viscera etiam
 praua constitutione teneri; itaq. aut non mactandos
 iudicant, aut si imprudenter mactatos esse cõtingat,
 defodiendos. Quod si nihil tale appareat, pronuntiant,
 qui huic censuræ destinati sunt, salubre esse por-
 cum, atq. esui idoneum. Quoniã autẽ huic animan-
 ti plerumq; aliquid vitii subesse solet, quantum vis
 etiã sanum existat, ob id populares nostri primũ e-
 necatos accensis stramentis adurunt potius, quã fer-
 nenti aqua elixent. Si quid enim subtercutem inha-
 rescat labis aut cõtationis, id ignis elicit absumitq.
 quod nõ æque facile aqua feruida perficere potest,
 omnesque sordes eluere. Curantur vero hoc modo
 inquinatae fues, si stabulum in quod decumbũt, sin-

Porci in syl- gulis diebus conuerras, atq. accurate emundes illas-
uis vagantes que diuagari patiaris. Quæ enim syluas ac nemora
salubriores. oberrant, ac glandib. saginantur, magna ex parte in-
 exercitatis ac cubili inclusis sunt salubriores, minuf-
 que morbosa aliqua affectio ne expositæ. Deinde af-
 fatim is aqua offerenda, quo se pũuant, cui nõ nihil
 salis admixtũ est, interim cibo polentario aut si quid
 solidi

Solidi cibi illis exhibetur, admisceri debet lauri bac-
 cz contrita. Cōcharum quoq; hoc genus, quo littora
 oraq; maritimā apud nos scitent, mitulos vocant,
 vulgo *Moffelen*, mirifice illas reficit, si affluentiore li-
 quamine huius decoctum iis obiciatur. Flores etiā
 viniq; purgamenta ac faculenta pluuiēs, q̄ expresso
 vuae succo, ac vinaceis est residua, in expugnādo hoc
 morbo est praesentanea, praetertim si fursur massaq;
 fermentata, vulgo *Mout* appellata, illi commiscea-
 tur. Nostrates autem nec huius animantis, nec homi-
 num quibus porci aliquando edendi sunt, salubrita-
 ti consulunt. Nam Zythi siue Cereuisia acidam cor-
 ruptamq; facem, atq; olidam pluuiem, quā in imo
 dolii residet, illi offerunt, cum rancida quāq; nempē
 poma ac pyra quā cum putruerunt, ac situ obducta
 sunt, quib. non liquefcit aut dissoluitur gandinosa
 illa concretio atque interna lues, sed augetur potius
 ac vires concipit. Siquidem omnia impense acida,
 vt melancholicis affectib. qui hic vigēt, aduersissima
 ob refrigerandi spissandique vim, & q̄ humores co-
 gant, ac crassiores efficiant, ita biliosis seu cholericis
 cum primis grata ac salutaria. Sic acetum quartanā
 auget, tertianā vero mitigat ac compescit, quoniam
 bilis feruorem reprimat, ac tanquam aqua vinum,
 diluit. Sunt apud Batauos quorum regio piscosa est,
 atque aquatilibus foecūda, qui piscibus illos alunt:
 quibus vt nare pinguescunt; ita lardo carneq; fluida
 ac minus solida existunt. Quanquam enim hoc ali-
 mento porcorum corpora auget, ac procerita-
 tem consequantur; eius tamen horum insalubris,
 atq; sapor alienus ac exoticus. Scio equidem in ho-
 minibus, qui elephantiasi seu lepra inquinati sunt,
 vulgo *Milaetsch*, frequenti ranarum palustrium vsu
 hunc morbum domari, mitigat enim sanguinis fer-
 uorem ac melancholiz adustionem animalculum
 hoc aquaticum: nam quā humi repunt, atque inter

*Mituli,**vulgo.**moffelē.**porci salu-**bres.**Flores vini**porci accora-**modi.**Acetū ma-**lancholicis**noxiosum.**Acida bilio-**si salubria.**Bataui pi-**scibus porcos**faciant.**Ranarum e-**ius quibus**utilis.*

*Bufones
noxii.*

*Crustacea
vbius salu-*

*Fluuiatiles
canceri qui
bus vsus.*

*Cancrorum
descriptio
vna.*

frutices ac rubos nidulantur, quæq; non saliant, sed lente progrediuntur, venenatae sunt, hos *Padden* nostri vocant. Ranas vero viridanti tergo, ventre albescente, *pyren est vorsehen*, quæ vernis mensib. coxant, cum rubeta ac bufones reptiles, per exiguum sonum edant, illæ itaq; quæ agiles sunt atq; identidem subsiliunt huiusmodi morbis accommodatæ, quarum etiã vtius ex iure capi hecicis, tabidis macilentis, extenuatis cum primis utilis, quemadmodum etiã restudinum quæ à pelta ac scuti figura *S. b. id. padden.* vocantur, Canceri quæ vulgo *Crabben*, *Astaci*, *Squilla*, *Locusta marina*, *Carabi*, *Gammari*, populari voce *Cressten*, *Crenitfen*, *Gaerndert*, *Mituli*, *Masseien*, *Ostrea*, *Oesteri*, *Cochlez*, *Cruyken*, aliæq; conchylia ac crustacea, feruidos adustosq; humores refrigerant, ac diluunt, verum fluuiatiles conchæ ac cæcellis efficacius marinis, quoniam istis saluginis aliquid admixtum est, quæ quidem appetentiam excitant, ac palato gratificantur, sed magis exsiccant, quocirca sanis maritima aptiores: inualetudine autem, affectis omnibus fluuiisque exente salubriores. Inter ea autem quæ restacea sunt vel crusta integuntur, præcipuam laudem merentur Canceri fluuiatiles quæ non specie sed effectu à maritimis differunt, dorso elatiore ac subrotundo, quatuor ab utroq; latere geniculatis pedibus, qui sex distincti sunt articulis seu internodiis, ima sui parte aculeatis, quæ venantium manibus pedibusq; velut cuspidem infigunt flexibili agilitate: nam se horum admiculo dextrorsum ac sinistrorsum præiungunt, vbi insidias subodorantur incredibili sagacitate, quæ ut opinor, vel mire oculati sunt, vel auriti: quamlibet enim silenti tacitoq; ingressu illos insecteris ac venando persequaris, subito presentunt, ac confestim se luto obruunt oculisq; hominum tubducunt. Præter quatuor autem illos pedes aut exporrecta utrinque brachia, primosæ parte qua oculi prominent ac colucent,

lucent, duo se proferunt denticulati forcipes quibus
 firmissime obuia quæq; comprehendunt atq; atroc-
 ces morsus captantium manib; inferunt, ira vt mem-
 bris affixi a gre auelli queant. Cæterum cum mi- a sit
 aquatici huius animi alicui astutia ac caliditas, tum
 in eo maxime obseruatur solertia, vbi ostreis insidia-
 tur, atq; ex iis escam venator, si quidem calculos atq; *Cancrorum*
 lapillos parula hiantique testa ingerit, ira vt occludi *astutia.*
 nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem
 abradit atq; elicit, illoq; alimēto suauiter ac secure,
 nulloq; vindictæ metu fruitur, quod etiam polypus
 piscis facit. Hoc genus Cancris tabidis ac macie cō-
 fectis præsentanea vi auxiliatur, vbi accurate abluti
 in aqua hordei decoquantur, nec min^o singulari oc-
 cultaq; virtute pollent in expugnando exitiali canis
 rabidi morfu. Cancris ita in patella deustis ac cōcre- *Cancris rabi-*
 matis, vt comminui atq; in puluerem redigi possint, *di canis*
 eoq; exhibito cochleari mensura cum Gentianæ ra- *morsum*
 dice ac rhuris momento quod antidoton frequen- *curant.*
 tius iterari debet, ac per sesquimensem continenter
 assumi, quo rabies atq; aqua pauor propulsetur. Hęc
 de testaceis & quę crusta integuntur, verbosius à me
 sunt enarrata, quo quisq; intelligat, non modo por-
 corum morbos his expugnari, sed hæc aptissime me-
 lancholiæ, adustisq; humoribus, atq; aliis plerisq; af-
 fectibus accommodari. Verum inter caneros, aliosq;
 crustaceos discrimen statui debet, si quidem fluuia-
 tiles extenuatis ac macilentis mirifice adminicu *Ex testaceis*
 lantur, quod humectent, atq; humorem natium, *qua sanis,*
 quo corpus nutritur ac subsistit, & quem calor infi- *quam infir-*
 tus habet obsequentem adaugeant, adhibito vino *mi aptiores.*
 dulci ac calorifico, cuius adiumento concoctio perfic-
 citur, omniaq; exacte elaborantur. Marini vero qui
 Oceani vel maris mediterranei littora perreptant ac *Cancris ma-*
 crepidines persequuntur, tum sanis, tum iis qui in- *rini effectus,*
 salubri sunt corporis habitu ac vitiosis humoribus

oppleti, aptiores: nam cum salifugine quadam imbu-
ti sint, vt edendi auiditatem excitant, ita excremen-
ta superuacua exsiccant, ac putrediniq; humorum ob-
sistunt, quod in carnibus piscibusq; sale confriticis
obseruari potest, quæ diutius asseruantur, ac serius
computrescunt. Quocirca non inconsulto factitant
Bataui ac pleriq; Belgæ, tum maxima Germanorum
pars, quæ ad Aquilonios tractus deurgunt, quod sa-
le & aromatibus, nempe zinzibere, pipere, & quod
granum Paradisi vocât. vulgo *Græya* caustica vi & ad-
urenti, aliud à Cardamomo affatim vtantur. Hac
enim ratione minus pituitosi efficiuntur, aut excre-
mentis scatent, minusq; vt fere conspici solent, opi-
mi atq; monstrose obeli, liquefcit enim salitis ad-
eps, vt limax insperfo sale.

*Germani
salo & aro-
matis deles
Etantur.
Simile a sale
quo limax
isquæfcit,*

*Cur Belgæ, ubi nec moleste ac tumultuose paramq; ex animi
sententia transacta snt, querentur Ioannis Baptistæ noctem
sibi oburgisse.*

CAP. XVIIII.

*Luc. 8.
Ioannis Ba-
ptistæ dies
memora-
bilis.*

Natalis dies Ioannis Baptistæ, cuius vitæ integri-
tas insigne elogium à Christo promerita est: nõ
solum Iudæis ac Christianis, sed Mauris etiam ac
Barbaris, quiq; à nostra religione alieni ac Mahu-
meto addicti sunt, celebris est & sacrosanctus, tan-
etsi nonnulli huius noctem superstitioso quodam
cultu congestis lignorû aceruis, accensisq; ignibus,
vt Corybantes ac Cybeles cultores, strepitu ac furio-
sis clamoribus transigant, quin & impuberes conge-
stis collisq; ignitis carbonibus bombos ac crepita-
cula excutiunt. Nonnulli gentili superstitione ita-
tux prouoluti, ab epilepsia se tutos fore confidunt,
quibus accessit ea persuasio, vt si placide huius Diui
statuam adire possint, nec incondite vociferentur,
aut rabiosis clamoribus illi insultent: toto anno ab
hoc morbo futuros liberos: Sin Diui caput, quod
osculandum offerunt, dentibus lacerare tentent, ac
male.

maledictis incessere singulis mensibus, quod fere ex
 lunari decursu euenit, hoc morbo misere diuexan-
 dos, quanquam maximæ imposturæ huius rei subesse
 solent. Et cum hæc gentilitia sacra nocturno tempo-
 re perfici solent ex vetusta consuetudine, ne dicam
 inueterato errore, enatū est Prouerbiū, vbi nox tu-
 multuose transacta est, nec vlla pars quieti data, Io-
 annis noctem transegimus, *W. hebben sint lans nach-
 gehadt*: Hoc est, tota nox non solum insomniis fuit ac
 peragilata, sed grauis ac molesta strepitu, tumultu,
 clamorib. inquieta. Olaus Magnus, qui res Gothicas
 amplissime, licet minus culte, prosequitur, refert na-
 talem noctem Ioannis Baptistæ, qui fuit prodromus,
 hoc est, præcursor, atq; emissarius, aut quoniam vox
 clamantis sit in deserto, præconis Iesu Christi, mire-
 celebrem esse illi genti atque illustrem, magnaq; pō-
 pa transigi: Omnis enim generis sexusque homines
 turmatim in publicum concurrunt, exstructisque lu-
 culentis ignib. atq; accensis facibus, choreis tripudis
 isq. se exercēt, nonnulli laudes heroū ad lyrā decan-
 tant, vitia maritorū traducunt, foeminarū dedecora
 ppalant, nullos nō scōmate, conuitijs, disterijs, den-
 tatis salib. impetūt, magnaq; licentia obuios quosq.
 laccessunt, ac liberius perstringunt, vt solent olim in
 sacris Eleusinis: nam ex Hellenismo siue Græcorum
 ac gentium vanitate multi errores vel relictū sunt,
 vel in religionem Christianam irrepserunt. Sic pro-
 cures aulici & quotquot venationi dediti sunt, Hu-
 bertum olim venandi studiosum insanis clamorib.
 colunt ac venerātur, adeo vt furore percitos credas,
 dum canum latratus ac rabidos sonos imitantur, ob-
 ambulante interim patera opplera vino, aut ppolito
 cornu capacitate sextarij, ex verusta & Gentili Ger-
 manorū consuetudine, teste Cæfare libro sexto belli
 Gallici. Sic homines superstitioni præpostero cultu
 Diuis blandiuntur, ac se illorum fauorem demereri

*Prouerbiū
 ex tumultu
 nocturno de-
 sumtum.
 Lib. 15. c. 20.*

Matth. 3.

*Præpostera
 Diuorum
 cultus*

*Martinalia
festa.*

Luc. 1.

Matth. 3.

*Lactia
solida.*

Esa. II.

credunt: cum ne horum vitā imitentur, aut mores
exprimant, nec vllā parte ipsorum vestigijs insistant,
qui cultus Deo ac Diuis est grauiissimus. Non minus
ridiculos habet cultores Martinas, cuius in paupe-
res atq; egenos liberalitas non ad frugalitatē ac mu-
nificentiam, sed ad luxum ad profusas epulas, ad in-
eptas cantilenas quosq; inuitat. Quod vero Ioannis
Baptista sacra tanto tumultu ac superstitione pera-
gantur: hinc emeruisse puto: quoniam historia Euā-
gelica describit, natalem viri huius diem latum, fau-
stumq; & plausibilem futurum quam plurimis: quo
non designat externos animi motus, cum & inani-
ter & effuse exultat animus, ac gestiendi laetitia per-
fusus est, sed internam ac solidam stabilemque lati-
tiam, quæ concipitur ex tam salutari Euangelij pro-
misso, quo Angelus denuntiat iā dudum expectati
Messia ac Seruatoris, à quo cuiusque salus dependet,
aduentum atq; huius pconerā futurum Ioannē, qui
primis baptizandi munus incoauit, q̄ postmodum
perfecit atq; impleuit Christus, qui baptizat Spiritu
sancto & igni, cuius vi transformari homines cōtin-
git, atq; ad coelestia p̄duci: conceptaq; salutis fiducia
per mortis illius ac resurrectionis mysteriū, illi inseri
atq; vniri. Quæ res ob lucem exhibitam, salutemque
restitutam, non vulgari gaudio omnes afficit, ma-
gnamque subsiliendi occasionē præbet, non ea ratio-
ne ac modo quo passim imperita multitudo ac vulgus
ignobile tam ineptos stolidosque ludos exhibent:
quanquā hæc supersticio quæ multorum animos mens-
tesq; hætenus occupauit, iam exolescere incipiat at-
que antiquari. Siquidem iam sentire incipiūt homi-
nes paulo cordatiores ac melius edocti, colendū pla-
candumq; Deum ad quem per Christum aditus, pie-
tate ac religione iustisq; precibus, non contaminata
superstitione, non gentili vanitate, aut cæcis hostiis,
aliisq; rebus quæ nō exigit, aut ab eo præscripta sunt.

Nam

Nam superstitio vere religionis imitatrix, atq; ex vitiosa amulatione, anilis affectio, ex imbecillitate mentisq; inopia, atq; ignorantia Diuinitatis emerfit: quo fit vt cum animus fluctuet ac fit instabilis, vacillans, inconstans, varius, lubricus, nec vlla cognitione aut Dei fiducia imbutus, quæ potissime imploret, quo se conferat, cui se addicat, suamq; salutem committat. & à quo successu n, sanitate, mentemq; pacatam consequatur, prorsus ignoret. Quod eo fit, quoniam a scopo fit aberratum, nec illum homines confestantur, qui hæc omnia cumulate prestare & potest & vult, nempe Pater cœlestis & Iesus Christus, cui omnis potestas commissa est, & in quem referri vult Deus omnes nostras cogitationes, spem, fiduciam, caritatem, & quæ nobis ad consequendam salutem sunt necessaria. Nec sustinet Deus, vt Elaias ait, gloriam suam ac laudem sibi debitam in alium transferri, aut cuiquam attribui, nec vllum cultum aut religionem constitui, nisi in ijs rebus, quas Christus ex ore Patris nobis enarrauit, qua de re innumera extant in Biblijs testimonia, nec minora apud Orthodoxos cum Latinos, tum Græcos, qua dilucide comonstrant, qua ratione Deus coli atq; adorari debeat, qua Diui ac Christianæ professionis assertores ac propugnatores inuicti venerari, qui nihil non contumeliarum Christi nomine perpessi sunt, ac sustinuerunt.

*Superstitis
quid,*

Matt. vlt.

*Esa. 42.
& 48.*

De salis conficiendi ratione singulari atq; inaudita, eiusq; natura, effectu, viribus, vsu & differentiis: Obiter herbarum aliquot maritimarum, qua sanguinose succo imbuta sunt, & ex quibus sal elicitur, consideratio.

C A P. IX.

Quamquam de natura Salis, eiusq; vsu necessario, paulo ante disserui: facturus tamen sum opera pretium, si vberius ac fusius de salubri hoc cõdimẽto, sine quo omnia edulia insipida sunt & insulsa, verba faciam. Principio hoc cuiq; testatum cupio, presertim quib. fa-

*Salis habens
dum delectus.*

*Oceanus a-
state magis
salsescit.*

*Sal recens
cito lique-
scit, vetus
serius.*

*Quo sale sal-
samenta cō-
seruantur.
Trissa quod
piscis genus.*

*Salis confi-
ciendi inaus-
dita ratio.*

milix onus ac rerū domesticarum cura incumbit, tū
ijs qui ciuitates, castra, arces, propugnacula incurfio-
nibus exposita, tueri debent ac præsidio munire, ea-
que comætu instruere. Sale[m] marinū recens co-
quendum atq; à sordibus nō ita pridē expurgatum asser-
uandis carnibus piscibusq; minus idoneū. Decoqui-
tur autem atq; apparatus apud Zircæos, cōpluresq;
Zelandiæ ciuitates, æstiuis mensibus cum feruescit
Sol, cuius vi maxime salsescit Oceanus, candoris exi-
mij sal in frixorijs patinisq; capacioribus aqua mari-
na oppletis, subditis accensisque glebis bituminosis,
nostri *Turf* vocant, quibus sensim ac paulō melius om-
nia perficiuntur in Salinis, quam congestis sub ca-
cabo lignorum sarmentis, ob flammam ex fornacis
faucib; periculose erumpentem. Quod si mox à te-
pente foco, aut post dies aliquot in vsum depromat-
ur, cito liquefcit, atq; in saluginosam salinā dissol-
uitur, sic vt limosam quandam vltiginem rebus salitis
obducat. Ita Sal qui primum ex calenti feruida que
patina aut labro ferreo eximitur, nec vetustate in-
duruit, aut concretus est, cum citius quam par est, in
salūlaginem liquefcit, secus quam vetustus: minus
aptum indico salientis condendisq; edulijs. Quo-
circa qui carnes ac salsamenta, sapersas, asellos, thin-
nos, phocas, halæca, haringos qui sunt trissarum ge-
neris, succidiam, perennare velit, hoc est, in sequen-
tem annum aut multam ætatem asseruare, denique
minus rancida in exteris longeque distitas regiones
deuehere, vetus sal meminerit huic negotio accom-
modatius. Maiores nostri olim sale[m] confecerunt
vberissimo sane quæstu, non ex aqua marina Solis
ardore in sale[m] concreta atque indurata, quale ex
Hispaniis ac Gallijs ad nos perfertur, sed ex mariti-
mis glebis exustis atque in cinerem redactis, quem
insula aqua minutatim in sale reducebant splendi-
dum ac nitentem, *Zelosi, Zil-Zent*, populares atque
indi-

indigena denominant à glebis falsugine imbutis, unde id elicitur: Nec alio salis genere tota Belgica ad nostram vsq; memoriã vsa est. Qui conficiendi salis modus cum inducto externo exolesceret, excogitatus est alius non minus quaestuosus. Siquidem adueto ex Hispaniis atque Aquitanico sinu, rudi ac nigricante sordidoque sale, exempto limo, excoctisq; sordibus, candidissimum id nostrates efficiunt, rebus asseruandis aptissimum. Vt unum quoque Salinatos nostri alio concoquendi salis modo à Superiore non multum diuerso. Nam tertio aut quarto quoque anno contracto foco atque area, *den heert* vocant, furca cur capacissima sartago ac patina incumbit, subditoque igni incalescit, glebas ac fragmenta, quæ experstillante falsugine ad muria salis liquamine affatim imbuta sunt, in patinã coniciunt, ea comminuta sale macerant atq; elixant, post horas aliquot subsidente limosa face ac sordibus paxillo candidissimum sal eliciunt, id genus *Cleynozout* nominatur, vel *Cleynzout*, quod glebæ inter se collisæ propter duritiem, vt liliæ sonitum clangoremq; edant: Hoc genus salis, vt mensis eleganter infertur, easque exornat, atque ad multos vsus est efficax: ita conseruandis condiendisq; rebus minus aptum. Ob id bouum tergora ac tegmina coriacea illo sale, vt etiam marino rudi defricant atq; obruunt. Quocirca senatusconsulto cautum est ne quis eius conditionis salem diuendat, nisi interposito iureiurando attestetur, se non pro syncero ac nativo, qui ex marino eiusq; muria confectus est: sed pro fossili ac factitio venum exponere, ne qua fraus aut impostura subesse possit. Nam cum niuei sit candoris, atq; omnes optimi salis dotes exhibeat, nõ facile ab ignavis internoſci potest, nec discrimen obseruari nisi ex rebus, quæ illo condiri solent, experimentum sumserint. Citius enim falsamenta atque alia quæq; hoc sale obruta ac confricata sub-

A salo Sili & Sold, unde Soldaten, Germanice.

Salem Zelão di quomodo candidum efficiant.

Salis ex glebis confectio.

Quid Zelão du cleynzout.

Senatusconsultum, ne sal adulteretur.

Saltorridus,
Belgice
Braedzout

rancida efficiuntur ac subolida, ubi in multâ ætatem asseruare visum est. Eandem naturâ effectumq; obtinet quod nostrates. quoniâ exigua infusa aqua marina diutius torretur atq; aduritur, *Braedzout* vocant, sal splendidum, lucidum, speciosum, friabile, crustosum, latis squamosisq; ramentis ac laminis stellanti fulgore radiatis, quod mire à Flandris ac Brabantis expetitur cū assidue, tum maxime in vñu domestico, si quando sumtuosis epulis, magnoq; apparatu mensas instruant. Cū enim splendet ac spectabile existat, oculisque etiam à longe gratum sit ac blandiat: regales magnificatq; mensas mystice exornat. Moribus id rabiosi canis cum melle efficaciter adhibetur, scabiem impugnat, tumores cum fermento melle, & butyro, atq; adipe sullo perumpit, etiam illos qui grassante peste in alis atq; inguine se proferrunt. Ex sale autem cum aqua marina confecta muria aut salis lago præsentaneâ vi ambustis vim igneam atque yrentem feruorem extrahit, doloresq; intensissimos placat ac mitigat, vel ex puluere bombardico, vel oleo pice, aqua feruida, prunisq; accensis, præsertim si tenui peplo salislagine imbuto perusta partes foueantur. Huiusmodi enim irrigatione ignea vis eluitur, atq; acerrimi cruciatus consopiantur. Male autem consulunt sic affectis, qui frigida ac reprimentia membris applicant, ita enim referunt, non extrahunt nec eliciunt ignitum ardorem, eumq; magis infigi partibus contingit. Quocirca inter initia nihil salislagine efficacius, vulgo, *Pezel*, vel recens confecta, vel quæ butyro incumbit, fomenti loco applicata. Cui viribus par Sinegina, vulgo Sapo, Belgice *Zeeve*, quo vestibus ac linteis fordes eluuntur, confecto ex eo linimento cum melle & butyro. Aqua quoq; in qua rapæ decoctæ sunt, tuto adhibetur, quæ vim magis efficacem concipit, si non nihil calcis viue in illam dissoluas, ita enim lixiuii modo, adhibita ardorem

Salis effica-
cia in morfu
canis rabidi.

Salsugo am-
bustia utilia.

Ambustia
et frigerantia
non exigunt.

Smegma
ambustis
id. cum.
Colx cum
aqua rapæ
et ignitis
dolores la-
sat.

do rem compefcit, & abfq; morfu deficcet. Ceterum cum aliquot falis genera paulo ante recensuerim de factitio illo differendum, quod in legitimi falis inopia, huius vsum nobis praestare poffit: vocant hoc genus Arabes Salkali ab herba maritima, quibus littora nostra abunde fcantent. Enascuntur autē apud nos passim aliquot herbae falfuginoso succo imbutae, ex quibus sal, si alias denegatum fit, facile elici potest, atque in domesticum vsum depromi, qualis est Portulaca marina Halimo affinis, vt etiā admonet Matthiolus in eruendis herbis acer & industrius. Hanc nostrates aestate desinente lectam condiunt, ac muria asseruatam, aut rudi sale obrutam in hybernos vsus reponunt, vt Hispani oliuas, cappares, crithmon, empetron. Excitat enim appetentiā, ac fastidia naufeamq; discutit, si quando ventriculus pituitosis humoribus oppressus, vel etiam biliosis, cibum respuit. Tota autē herba, vsq; ad seminis quod minutum est, ac racematim dependet, maturitatem, portulacam illam praegrandem hortensem ac satiuā refert: quam Patricii etiam sale rudi ac scabroso obruunt ad excitandam cibi auiditatem. An autē haec Portulaca marina Halimi nomine sit designanda, nondum statui, cum illa famem excitet, iste arceat. Verum in Alpibus nostris arenosis frutex emergit ac virgultū duorum aut trium cubitorum altitudine olea foliis quae viticis modo longas habet virgas lentas ac flexibiles fronde [oleam] representans, sed folio minore ac subrotundo superne viridi, inferne imaque sui parte qua terram inspectat, albescente ac caelo, fructu folliculari, nō dissimili verticello, ab instrumenti muliebris similitudine: nam spondyli seu verticuli vulgo *Worust*, ima parte suis commodis torquendis rotandisque adhibentur: Qui frutex prorsus ad Plinij ac Dioscoridis Halimum accedit, in reprimenda arcendaque fame praecipui effectus, abolet enim.

Salkali salis genus.

Matthioli industria.

Portulaca marina conditura. Halimi legitims descriptio.

Verticulus quid. Halimus famem arceat.

appetentiam vitiosam atque enormē, qua fere mulieres circa tertium à conceptu mensē infestari solent, & nonnulli conualescentes, quoniam ventriculus noxiis humoribus atq. acida pituita imbutus sit: quo fit vt canina appetentia diuexentur ac bulimia, hoc est, edendi auiditati, quasi bouem essent deuoraturi, obnoxii, vt fœminę vitio quod Picatio dicitur, qua alitis huius more carbones, testacea, mali Punici putamina, aliaq. esui inepta deglutiunt: Quibus vitiiis Halimus frutex commode adhibetur, ab effectu nomen sortitus, foliis oleis more, cū pingui tere, nullo sale admixto decoctis, ita enim obtundit subaceros illos humores, qui minus naturalē appetentiam excitant, quod etiam admorsus ac dentibus tritus præstare creditur, vt nonnulla naribus tantum admota animi deliquium discutiant, accor fouent & recreant. Atriplex vero marina calore squalido atq. inamabili, in aggeribus Zelandicis nusquam nō obuia est: verum nō assurgit in vllam altitudinem, sed sessilis est atq. humi decumbit. Brassica autē marina, qua Germana Soldanella flatui debet, quam nostra res indigenę male Portulacę marine ascribunt voce gentilitia *Zoultemelle*, à saluginoso sapore, Alpibus Zelandicis copiose prouenit, halimo, ciithmo, empetro, anthyllidi, iringio confinis ac contermina, gaudet etiam ipsa aura maris, sed tamen illo non irrigatur, nec profunditur, vt alga, de qua postea. Herba hachumi serpit longis flagellis lentis ac vi minolis cauliculis, lacte madidis, foliis rubore perfusis, subrotundis, semine in calycibus subrubentibus nigro, loculis incluso, vtūtur ea ad deiciendā aluū, iure pingui elixata, quo ob acrimoniā atq. amarū sal sumque succū stomacho minus sit infesta. Ceterū herba Kali Arabibus vocata, nulla apud Zelandos, vulgarior: ex ea siquidem olim maiores nostri vna cum cespitibus ac glebis saluginosis, ac bitumine quodam imbutis

candidissimum salē confecerunt, ea ratione ac modo, quem paulo ante indicavi. Est autē herba in infima maris nostri crepidine, quam Oceanus alluit, totoq; Zelandiæ tractu copiosissima, quam ego Vermicularem vel Crassulam, vel Aizoon vel Sedum marinum vocitare soleo, caule palmari, erecto, firmo, tereti, geniculato, atq; internodiis distincto, vtrinq; multis agnatis cauliculis rotundis, læuore perpolitus atq; in se compactis, qui exemptiles videntur, vt equiseti seu caudæ equinæ, foliis, qui ex caule singulari emergunt, eoq; stipati sunt carnosiss, crassis, succo turgidis, crassitudine arundinis, nobis *Riet* dicta, quæ in ambulantium pedibus moram iniiciunt, ac gressum remorantur, sonitumq; ac fragorem in promouendis pedibus excitant. radice exigua, gracili, tenuiter capillata. Tota herba ab ima sui parte ad cacumen vsq; eleganti ac pellucido virore perpolita est, quæ nec hybernus quidem mensib. exfolescit aut emoritur, sic vt laquearibus ædiū affixa absq. ascitio villo liquore diutissime vireat: vt Aloe, est n. mire succulenta, atq; natiua humiditate affatim imbuta. Nostrates q; Cancris infesta est atq; impedimento, *Crabbe* vel vocant. Nam cum densius fruticetur, cursum illis remoratur, ac difficilem transitum præbet, ita vt ægre extra hanc se explicare queant, vbi homines illos venantur, atq; ad escam expetunt. Herba hæc pecori ouillo gratissimum ac saluberrimum pabulū est. Nam cum hæc pecudes cœli statu humido hydro-pisi ac tumoribus strumosis obnoxia sint, nostri *den Bot* vocant, huius herbæ pastu recreantur ac malum discutunt. Est enim salissima herba, vt quam aduentante Oceani æstu continenter aqua marina irrigari contingat ac madescere. Quo fit, vt subinde conspersa speciosius adolescat ac fruticetur densius. Qui autem hanc in condimenti vsum asseruare volunt, consulo vt modice decocta aceto minus acrimonia,

*Kali seu
Sedi marini
descriptio.*

*Kali herba
cancris re-
moratur.*

*Kali herba
ouibus gra-
tissima.*

*Salsa herba
medetur
morbis ouū.*

quam muria aut falsugine condiat, aut rudi sale obtuât vt portulacâ Cuius vsus pituitosis salubrior atq; obelâs, q̄ biliosis aut macilentis. Subest huius herbæ solo, omnibusq; propemodû agris maritimis: primû terra agillacea lenta, tenax & glutinosa, q̄ contrectata manib. adhæretcit, nec fatiscit, aut facile excutitur;

Georg. 2.

Cley a
verbo Cle-
uen dedu-
ctum quod
inhæret
est
Bitumen
Zelandicum
Darri salis
materia.

Sed pitu in marem, ad digitos lentescit habenda.

Adeo vt vbi vestes cominaculauit, agre eximi eluiq. possit, Cley nostri vocant, à lentore, Brabantî Lem: hanc sequitur bituminosa q̄dam concretio ac subterranea congeries, Darri, vt alias retuli, vocata, ex qua, tanq̄ fodinis; glebas eruunt indigenæ nigras ac pinguedine imbutas, q̄ accensa, vt aridi cespites, vretissimo, calores excitant, atq; in cineres redactæ, saloq; p̄fusa materiam ac fomentum olim nostratib. præbuerunt conficiendi salis. Sed is modus iam in disuetudinē venit, ob maximâ copiam, quæ ex Galliis atq; Hispaniis ad nos conuehitur: qui tamen facile in vsum reuocari posset, si externus Sal hostili odio denegetur, aut ex quavis alia causâ, eius copiâ nobis deesse contingat. Quocirca non omnino operam meluisse puto, qui exoletum, ac iâ pridem antiquatum hunc conficiendi salis modum in memoriâ postliminio reuocarim: quo aliquando, si res poscat, instauretur. Cæterum cum in maritimarum stirpiû ac fruticum mentionem inciderim: de Alga non nihil inserendum. Siquidem hanc impense à me sibi demonstrari optauit Rembertus Dodonæus Medicus Mechliniensis vir in illustranda re herbaria, atq; medica exercenda sagax & industrius. Eriguntur passim locis maritimis moles ac ppugnacula fluctibus opposita in ipso statim aditu, primog; portus accessu, extrahibus, sudibusq. rectis ac transuersis, quæ præter saxa immensi ponderis, stabiliendo operi iniecta, fascibus ac longutiis cratibusq. inter se cõtextis atq; implicatis fulciuntur: refert autē hæc ma-

Rembertus
Dodonæus.

Artificiū
premontorii
descriptio.

chita

china eminentis promontorii imaginem, ac nauibus
fidam tutamq; stationem præbet Caput hanc stru-
cturam non solum nostrates, sed Itali quoq; & Hi-
spani vocant, siue arte conflet, siue natura: eoq; etiã
nomine in Cosinographicis descriptionibus desi-
gnatur. Huic Alga copiose vndiq; adhærescit, quæ tã-
etũ vilis sit & abiecta, quod præter prouerbium Vir-
gilius etiam annotauit:

Horridior rufis, proterea vilior alga:

aliquem ramen in Medicina vsum habet: siquidem
dolores podagricos atq; articulares mitigat. expur-
gato primum corpore, inflammationes discutit infri-
gidat atq; exsiccatur multo efficacius, quam lens seu le-
ticula palustris, quæ est velut muscosum atq; stagnan-
tis excrementum, colore viridi, anserib. anseribusque
gratissimũ pabulum. Alga autem cum plures habeat
differentias, tum illa quæ nobis vulgaris est, ramosa
spectatur, lubrica, carnosa, geniculata, bullis atq; ap-
pendicibus præmudis ac racemosis, quæ primoribus
digitis compressæ crepitant, ac sonitum edunt, vt se-
næ folliculi. Cum aut Alga hæc membraneo folio
existat, folliculis turgidis, flatuq; distentis, lucidis, ac
leuore ppolitis magna parte fluitat atq; aq. super-
natat, quibus destituta sessilis est, ac flaccidit. sar-
mentisq; ac sudibus seu pedamentis tanq; iners & i-
gnaua incumbit. Color vero huic herbæ, rufus est,
obtusus fusco: rarus q; constat ex mixtura fusci & ni-
gri inter casium & flavum. saturata umbrosa q; viri-
ditati affinis: sarmentis vero ac palis qui muniendis
aggeribus in littore adacti sunt, tenaciter adhærescit
tanq; visco aut glutine (nullo radice adminiculo il-
lita atque implicata) ita vt ægre auelli queat. Altera
Algæ species q; marinæ aquæ subest, vt stagnis ac pa-
ludibus vltra eaq; stipata se fulcit, folio foeniculaceo
est in capillamenti tenuitatem extenuato, colore
inamabili, muscoso quodam ac viscoso cœresu, nostra

*Miles
gramantes
ri. Capite
u. cantho.*

*Alga vilior
E 13
Lons aqua
quid.*

*Alga deo
scripto.*

*Raiurcos
lor qui.*

*Secunda
Alga species*

*Lib. 6. cap.
13. histor.
animalium.*

*Musc
marinus
fruticosa
concretio.*

tes *vues*, nonnulli *vult* vocant, quæ retibus ac sâ-
genis vna cum gammaris ac minutis pisciculis, aliisq;
purgamentis subducitur. Phycos vero aut fucus ma-
rinus Algæ affinis est, illiq; forma atq; effectu par, vt
Aristoteles sentit, & illo posterior Plinius Muscus
autem aliud ab iis statui debet. Quorum vna species
non solum littoribus, sed etiam rostratis nauib; ad-
nascitur, vbi ex longa peregrinatione in portû sunt
delatæ quib; non tam muscus & alga, quam testacea
quæq; tum Ethineis pisciculis adhærescit, quæ na-
uigia remorantur, ac cursum retardant: ob id nostra-
tes scopis asperioribus defricant, & ferramentis vna-
cis atq; incuruis deradunt, quo carina vnctâ ac læ-
uore ppolita feratur concitatus, totaque velificatio
perficiatur celerius. Est autē vulgare hoc musci geny
in Oceano Belgico copiosissimum, colore virescente
atque herbaceo, quod tamen in flauum aut sublu-
teum elanguescat, vt æstate desinente vitis pampi-
ni aut arborum folia, nulla radice fultum aut subni-
xum, tenacitate tamen quadam solo cui incumbit
affigitur, vel extremis littorum oris ac marginib; ex-
panlum, emergēte mari atollitur, ac subūdente de-
mittitur. Ceterum muscus maris, qui à Discotide de-
scribitur, ad hoc prorsus diuersus: siquidem ea herba
censeri debet, aut fruticosa concretio ac villosa con-
geries, tenuibus festucis, cauliculis exilibus, ima par-
te lignosis, folliculis capillaceis, crispis ac cirratis, co-
lore incano ac cinerico, vetustate rubicundo, odo-
re vt Abrotano, aut Absinthio marino, cu in graui-
tate iucundo, verminosis, & qui lumbricis infestan-
tur, efficax & præsentanea, redacta in puluerē herba,
eaq; denarii aut drachmæ pondere ex vino exhibi-
ta; est enim pari effectu cum absinthio Seriphio seu
marino, illiq; affinis & cognata, vbi primum emergit
atque emicat, si numerosa folio, ac fruticantes cau-
liculos, sin cincinnatas cirrataeque simbras spectes.

Coral.

Corallinam circumforanei vocant, quoniã Corallio qui in mari Ligustico. aliisq. littorib. retibus subdu-
 cirur, adhærescat atq; implicata sit. Sunt autem apud
 Zelandos Belgarum extremos, quos Mattiacos Ta-
 citus vocat à sociali concordia, vt paulo post explica-
 bo fufius, longe lateq; expositæ planities atq; ab
 aggerû descensu vberima pecori saginando pascua,
 in quibus se proferunt varia herbarum species Em-
 petrum, Crithmum, Kali seu Sedû mariuû, Attriplex,
 Portulaca, Brassica marina, Halimus, Ononis seu re-
 sta bouis, flore purpureo ac ramusculis aculeatis at-
 terendis calculis accommoda, Alga, Corallina fruti-
 culus. Rhamnus vero arenosis dumosisque collibus
 familiaris est tricubitali altitudine, quibusdam locis
 arborefcens, vt Paliurus, quæ minus fœcunda, ramis
 rigidis ac frangi contumacibus, oleæ foliis, sed angu-
 stioribus, superne viridibus, ima sui parte, qua terrã
 spectat, albicantibus, baccis seu acinis rotunditate ac
 magnitudine myrti aut pisæ Romanensis, in se nu-
 merosa congerie racematim compactis, ac ramis ar-
 ste implicatis affixisq. perexigua petioli appendice,
 colore flauescēte ac luteo, maturitate crœcato, sãpo-
 re acido ac peracerbo, quiq; affatim saliuam elicit, ac
 febricitantib. sitim compefcit, vnico inty nucleo aut
 vinaceo non lapidoso, vt corno aut oxycantha, h. e.
 spinæ illi acutæ quæ mense Maio, vbi omnia flore-
 scunt, spectabilis est & odorata, aut Crespino, q̄ vul-
 go Berberis dicitur, sed qui dentibus facile atteratur:
 quod vero dumetis atq. arenosis locis peculiaris, Ze-
 landis *duynbelyen* vocatur: Adornantur autem apud
 nos hoc virgulto cœnacula ac triclinia ineunte au-
 tumno, quo bacca luteo colore suffundi incipiunt,
 atq; in multam hyemem spectaculo sunt, oculosque
 rehciunt, atque acido sapore nauseant ac fastidioso
 palato gratificantur. Meminit huius fruticis David,
 qui multis locis appositissimas similitudines ad pers-
 uasionem profert in religionis negotio, ex naturæ.

*Corallina à
 Corallii am-
 plexa herba.
 Zelandi
 Mattiaci
 dicitur à so-
 ciali con-
 cordia.*

*Rhamni
 descriptio.*

Psalm. 57.

*Dauidis
locus ex-
plicatur.*

*Maritima
herba squa-
lida.*

*Simile à
sordidus opi-
ficiu.*

*Opificia
quodam
colorem ho-
mini im-
mutant.*

rebus concinne peritas: Antequam spinæ vestræ, in-
quit adoleuerint, atq; obdurescant in ramum: con-
teret ac conuellet vos Dominus, & liquefcere faciet,
vt limacem ac partum abortiuum. Quod designat
improborum factiones, tyrannidem, minas, poten-
tiam, conatus, molimina irrita fore, atque inualida,
nec ad inferenda incommoda, vllis viribus instructa
à rhamno desumpta similitudine frutice vbi adoleuit
aculeis infesto, nam ineunte vere tener est, mollis,
tractabilis, ac minus noxius. Sunt aut in locis hinc
maritimis complures herbæ ac frutices; quarum non-
nullæ à littoribus remotiores auram quidem mari-
nam concipiunt, at salo non perfunduntur: alia sub-
inde irrigantur maris aspergine, si quando exundat
Oceanus, vt hybernis mensibus assolet Luna vel ple-
na, vel primum incoata: quo fit vt omnes stirpes ma-
ritimæ squalido sint colore, atq; incano, tum minus
quam hortenses, floridæ, nec virore tam grato atque
ambili: quarum tamē nonnullæ translata, ac cultu
domitæ, spectatiores euadunt, ac frondescunt, virētq;
speciosius. Simile quiddam perspicimus in cerdoni-
bus pistoribus, qui furno adstant, carbonariis, fabris
ferrariis, aurificibus q; argentum inaurant, q; argēto
vivo perficitur, vt iis q; stannum, æs, cuprum, plum-
bum cudunt. qui omnes suo se colore produnt, ac
non natiuum, sed ex emanantibus vaporibus ac cir-
cumfuso aere alienum atq; adscritiuum exhibēt, ita
vt pleriq; eorum color e buxco, mustellino, lurido,
giluo, fusco, fuliginoso conspiciantur: qui si aliud vi-
tæ gen9 adsciscant, ac deserto plebeio; patricio more
viuere inceptent, confestim alius oris decor ac vultu
totoq; corporis habitu dignitas elucere incipit, tam-
et si fere quidam referāt veteris opificii vestigia. qui-
bus olim erant assueti, quod ipsum etiam in seruis,
ancillis, rusticis obseruamus, qui ad herilem dignita-
tem emergunt, in quibus fere aliqua elucet ac se
proferet plebeia conditio,